ElsaTriolet

Gün Doğarken Bülbül Susar

ADAM

ELSA TRIOLET GÜN DOĞARKEN BÜLBÜL SUSAR ADAM

Elsa Triolet

●

Gün Doğarken Bülbül Susar

"Le rossignol se tait à l'aube"

©
Bu çevirinin yayın hakları
ADAM YAYINCILIK A.Ş.'nindir.

Birinci Basım: Ocak 1982

Kapak Düzeni: Sait Maden

281.01.002.117.5

ADAM YAYINCILIK VE MATBAACILIK A.Ş. VALİKONAĞI CADDESİ AKKAVAK SOKAK 4/3 TELEKS:23790 redo tr

Elsa Triolet

●

Gün Doğarken Bülbül Susar

Roman

Fransızca'dan çeviren: Okay Gönensin

ROMAN VE YAZARI HAKKINDA

Elsa Triolet 1896'da Moskova'da doğdu. Mimarlık öğrenimi yaptı ve 1924 yılında anadili Rusça ile yazmaya başladı. Bütün yapıtını kendine adayacak olan ünlü şair Louis Aragon'u tanıdığında üç roman yayımlamıştı. 1938'den sonra Fransızca roman, deneme ve öyküler yazmaya, Rusça'dan çeviriler yayımlamaya başladı."İlk Namus Lekesi 200 Frank" adlı romanı 1945'de Goncourt Ödülünü kazandı. 1943'de Alman işgali döneminde yayımladığı "Beyaz At" büyük ilgi görmüştü. 1957'de "Yabancılar Buluşması" adlı kitabıyla Kardeşlik Ödülünü aldı. Daha sonra "Naylon Çağı" üçlemesiyle "Büyük Asla" (1965), "Dinleyin Bakın" (1968) adlı romanlarını yayımladı.

Elsa Triolet Anti-Faşist Direnme Hareketi ve daha sonra da devrimci siyasal eylemin içinde, etkin bir demokrat aydın olarak bulundu. Kız kardeşi Lili Brik'in sevgilisi olan ünlü Sovyet şairi Mayakovski'yi Fransa'da tanıttı, Anton Çehov'un oyunlarını çevirdi. 1941'de Direnme Hareketi içinde doğan Ulusal Yazarlar Komitesinin Onur Başkanlığını yürüttü.

"Elsa'nın gözleri" 1970'de kapanmazdan önce yayınlanan son yapıtları "Gün Doğarken Bülbül Susar" adlı romanı ve "Sözcükleştirme" başlığı altında topladığı denemeleridir.

Adı hep, yarım yüzyıla yakın süre yaşamını paylaştığı

Aragon ile birlikte anılan Elsa Triolet "Gün Doğarken Bülbül Susar"da belli bir dönem aydın kuşağının yıllar geçtikçe farklı yönelimler içine girişini, bir zamanlar aynı heyecanları, tutkuları paylaşmış kişilerin uzun yıllar sonra biraraya geldiklerinde karşılıklı bakışlarını, hesaplaşmalarını anlatıyor.

Büyük ölçüde yazarla özdeşlesen başkişi ise, toplumsal işlevi açısından yaşamının sonuna geldiğinin bilinciyle, içtenlik ve dürüstlük içinde geçen bir yaşamın bilançosunu çıkarmakta, kendi kendisiyle ve belli dönemlerde yaşamlarını paylaştığı insanlarla hesaplaşmaktadır.

"Gün Doğarken Bülbül Susar", dili ve anlatım biçimi ilk bakışta güç gelen, ancak okuru bir süre sonra gerçek bir şiirsel yalınlıkla kavrayan önemli bir yapıt olarak nitelenmektedir.

O. Gönensin

ELSA TRİOLET'NİN YAPITI

Max Adereth

Elsa Triolet artık yok. Eğer burada, yapıtının bazı yönleri üzerine birkaç küçük değinmede bulunuyorsam, bu, kendimi bu işi yapacak kadar yeterli saymamdan değil; son iki yıl içinde Elsa ile birçok kez karşılaşmak, onun yaşamı ve yapıtı üzerine hazırladığım kitap konusunda uzun uzun konuşmak talihini elde etmiş olmamdandır.

Birkaç dakikalık bir görüşme için, halen oturmakta olduğum İngiltere'den ona yazmıştım. Hemen karşılık verdi ve sonraları da, Paris'ten her geçişimde kendisini ziyaret etmemi kabul etti. Bazı kereler bütün bir öğleden sonrayı birlikte geçirdiğimiz oldu, ama hiçbir zaman bir yorgunluk belirtisi görülmezdi Elsa'da.

Yapıtı üzerine hazırlanan kitabı Elsa, ne yazık ki göremeyecek. Daha da kötüsü, eleştiri yönünden, kendi hakkında doğru bir tutumun tanığı olmadan ölmüş olması. Çünkü bu büyük yazarın romanları çevresindeki o uzun ve düşmanca suskunluk, çağımızın en büyük edebiyat rezaletlerinden biridir. Sağda solda çok iyi birkaç makale ve deneme yayımlandı, ama bugüne değin Elsa Triolet'nin yaşamı ve yapıtı hakkında hiçbir eleştirel inceleme ortaya çıkmadı. (...)

Elsa Triolet sadece Aragon'un karısı değildir, bir kadın-

dır kısaca. "Onun tek bir satırı yoktur ki, bir erkek tarafından yazılabilsin", diyor Jacques Madaule haklı olarak. Ancak çağımızda, bir kadının bir erkek kadar başarılı bir yazar olmasının güçlüğünü kendimizden de gizleyemeyiz. Kadınların, kadın edebiyatı yapmalarını hoşnutlukla kabul ediyoruz, ama bugüne değin erkeklere ayrılmış tartışmalara karıştıklarında, özellikle titiz oluyoruz onlara karşı. Gerçekten de bazen kadınların bakışaçısı özellikle istenir, "gönül sorunları" diye adlandırılan bir türü de basında fazlasıyla yer alır. Ama Elsa gibi bir kadın, "kadınca sonsuzluğun" yorucu basmakalıplıklarına boyun eğmeksizin bu sorunları ele alma tutkusuna kapılırsa, yaşamla, bütünlüğü ve tüm zenginliği içinde ilgilenmek isterse, işte o zaman işler karışmaya başlar. Bu kadından öğrenecekleri pek az şey olduğuna inanan erkekler kulaklarını tıkarlar, kadınlarsa "kadınlıkları"na karşı bir saldırı kuşkusuyla savunmaya geçerler. (...)

Elsa Triolet'nin kendisine karşı işlemiş bir özelliği vardır: Yumuşak bir sadelikle yazar her şeyi. "Sözcükleştirme" de şöyle demektedir: "Açık seçik yazıyorum. Hemen ayrımına varılacak olanın, ilk planda olanın içinde kalıyorum." Moda olmaları koşuluyla, karanlığa ve özel dillere pek meraklı olan çağımızda bağışlanmaz bir şeydir bu. Yalın bir yazarın "acemi" olduğu, derinlikten yoksun olduğu düşünülür. Oysa Elsa'nın yalınlığı, kararını çoktan vermiş olmasından gelmektedir. Görünüşte son derece yalın olan üslubunun sürekli bir çabanın sonucu olduğunu birçok kez belirtmiştir. Yalın olmak *istemektedir*, çünkü onun için sözkonusu olan bizim gözümüzü kamaştırmak değil, bizi etkilemek ve o olmaksızın belki de görmeden geçeceğimiz şeyleri göstermektir. Okuyucusuna ve ona söylemek istediği şeye çok büyük bir saygısı vardır; bu yüzden de bizim ulaşma alanımızın dışına çıkmayı hiçbir zaman istemez. Bütün erkeklere ve bütün kadınlara, onların dilleriyle, her gün kullandıkları dille seslenir. En yalın sözlerle ve olabilecek en olağan ayrıntılarla bize yaşamın ve sorunlarının karmaşıklığını sezdirir. Ve özellikle bize hiç süslemesiz seslendiği için olguların temeline inmeye zorlar.

Salt estetik açıdan, söylediklerini öylesine düzenler ki,

biraraya getiriliş ve sunuluşları ilk bakışta dünyanın en doğal işlerinden biridir. Her büyük sanatta olduğu gibi, burada da yazarın sabırlı emeği farkedilmez. Edebiyat vasiyeti olarak ele alabileceğimiz "Sözcükleştirme" kitabında şöyle diyor: "... Kılı kırk yararım... tersini, yüzünü, her yanını severim romanımın.... Bir zanaatkâr gibi inceler, düzeltirim."

Dahası da var: Elsa Triolet öyküler anlatır. Hem de öylesine güzel öyküler ki, bunlar insanı kolaylıkla kaplar ve insan, anlatının kitabın içeriğini tükettiğini, Binbir Gece Masallarının modern ve yeni bir biçimde yinelendiğini sanır. Bu olağanüstü anlatıcı *gerçek* öyküler anlatır, istesek de istemesek de bizi Aragon'un "gerçek dünya" dediği evrene götüren öyküler. Yani Elsa Triolet'nin romanlarını okumak yetmez, onları okumasını *bilmek* gerekir. Ya da Jean Marcenac'ın dediği gibi iki kez okumak gerekir: Birincisi anlatı, ikincisi de içerdiği anlam için. (...)

Elsa Triolet'deki gözlem yeteneği, belirli bir çağın temel niteliklerini ayırdetmesi ve insanları, içinde yaşadıkları ortama bağlayan derin bağları göstermesini sağlamıştır. Bu yüzden onun romanlarında hep, toplumsal ve kronolojik açıdan soyutlanmamış canlı kişiler vardır. "Sözcükleştirme" deki şu bölüm oldukça açıklayıcıdır: "Biliyorum, birçok kez yanıldım yaşamımda. Yanıldım, çünkü beni yanılttılar. Ya da daha doğrusu yanılmadım, beni yanılttılar. Güven denen güneşin kör ettiği gözlerim yalnızca güneşi gördü. Ama bu, hiçbir zaman yazdıklarımda etkin olmamıştır. Elimle dokunabileceğim şeylere tutundum, bir kör gibi ellerim önde yürüyor, yolumu tanımaya çalışıyordum. Benim için elle dokunulabilir olmayan, doğrudan doğruya elimin altında olmayan her şeyden uzak durdum. Bu nedenle de romanlarımı sonradan 'düzeltmek' gerekmedi." (...)

(La Pensée, no: 153, Eylül-Ekim 1970)

Düş büyük bir kötülük,
düş kurmaksa gereksizdir.

Mayakovski
(Ellinci Yıldönümü)

Rahatlığın tüm dış belirtileri içinde oturuyorlardı. Yaşama kolaylığı içinde. İyice silinip süpürülmüş, pırıl pırıl bir oda Tertemiz. Dişler de öyle. Alacakaranlıkta bir kafatası parıldıyor bazen. Tüylü bir tavuk derisi gibi, biraz sarı, kiminde buruşuk, kiminde kâğıt gibi düz, iyi tıraşlı, kolonyalanmış. Buluşmaya gecikeceğini umut ederek yiğitçe bekliyorlardı O'nu, sanki bir gelecekleri varmış gibi tasarılarından, amaçlarından söz ediyorlar; görüşlerini, düşüncelerini anlatıyor, tartışıyorlardı.

Kapalı perdelerin ardında, mum ışığında yemişlerdi akşam yemeğini; değişik yıllardan kalma, nitelikleri yarışan şaraplarla dolu kadehlerin saydam kalabalığıyla süslü masanın çevresinde böylesine sıkışarak oturmak ortak bir geçmişe gü türüyordu onları, ayrı sürdürülmüş yaşantıları arasındaki duvarlar varolmamış gibisine. Saydam bir duvarın içindeki cam kapıların bakımlı bir bahçeye açıldığı, filmlerdeki gibi koyu günbatımıyla dolu bir salona geçtiler sonra; gecenin örtüsünün üstlerine kapanmasını bekleyen yarı yaş ve günbatımı kokularıyla çevrili çimenler, yollar, ağaçlar

Buradaydılar tümü de. Her biri bitmiş ve kutusuna yerleştirilmiş bir film gibi kendi özyaşamöyküsünün taşıyıcısı. Hiçbir şey değiştirilemez artık bu yaşamöyküsünde, yeniden değerlendirilemez; bir sahtekârdan soylu kişi, yerleşik birinden gezgin yapılamaz, gölgede kalmış olana başarı, vebalıya sağlık verilemez.

Oyunlar oynanmıştı, her şey olduğu gibiydi, yaşamöyküleri bitmiş, olgunlaşmış, anlatılabilir duruma gelmiş. Son birkaç metre kalıyordu onlara yaşanacak, kesin tarih gibi bilinmez bir ya da iki bölüm ve öykünün nerede, hangi koşullarda biteceği. Bütün olarak önceden mantıkla kestirebilecek bir son, *Son* sözcüğünün yazılmasını sağlayacak hastalık türü, düşme ya da yol kazası gibi ayrıntılar dışında. Yaşlıların salgıladıkları sıkıntı, temelde onlarda her şeyin kesinlikle belirginleşmiş olmasından gelir, bilinmeyeni ayıklamış sabit yaşamöyküleri, yaşayacakları küçük geleceği belirleyen, acıklı yanından başkaca ayrıcalık simgelemeyen bir bitiş.

Bu on kadar erkeğin arasında, açık kapılardan giren ha-

vaya dağılan duman bulutuna gömülmüş biricik kadın böyle düşünüyordu; yaşlıların tükenişini kesinleştirmemek için gerekçeler aradı kendine karşı. Şu, kapının yanındaki örneğin, yaşamöyküsünü yazan şöyle diyecek onun hakkında: "En genç romanını seksen yaşında yazarak edebiyat dünyasının sakin gidişini bozdu." Tolstoy ölmek için başını alıp gittiğinde gençleşmişti yeniden. Çalışmaları yaşamının sonunda bir buluşa ulaşan bilginin yaşı yoktur. Zaman yetersizliğinden yakman, dilediği sonuca ulaşamayacağından korkana ise iki yaşam boyu gerekir, yaş başkaca önemlidir burada. Kendini yinelemeyen, kendisinden bir şeyler beklenen kişide ise önemi yoktur yaşın.

Kadının elinden bir şey gelmiyordu... Değer kazandırmayı başaramıyordu bu gerekçelere: Yaşlılar - bunlar ya da başkaları söyleyecek ve yapacak neleri varsa söylemiş ve yapmışlardır genel kural olarak. Sesleri ve çabaları durabilir birden, bu da çok değişiklik getirmez tüm simgelediklerine, eğer varsa yapıtlarına, onun parlaklığına; olsa olsa bir ünvandır eklediği, bir tuval, bir işadamının cebine giren ya da çıkan birkaç milyar daha; uzun süredir uçma hakkından yoksun kalmış bir pilot, sesi keçi gibi titremeye başlamış bir şarkıcı, açığa alınmış bir siyaset adamı gibi. Kadınlara gelince... Eğer gençlik dostlarının bu gece buluşmasında kadın olarak yalnızca kendisi varsa, bunun nedeni ötekilerin yarı yolda terketmiş, başka yollara doğru yönelmiş ya da ölmüş olmalarıydı. Ya da güzelliklerini, gençliklerini yitirmiş olarak görünmek istemiyorlardı. Hiçbiri bu adamlarla aşk dışında bağ kurmamıştı. Aşk bitince yok oluyorlardı.

Yanlarında bulunan kadın ortak geçmişlerinin yaşam boyu üyesiydi. Yaşam boyu... Bu gece kendini gitgide daha sık saate bakarken yakalıyordu kadın, bütün günler ve geceler gibi, oysa belirlenmemişti o son buluşmanın tarihi ve saati, neyle karşılaşacağını da bilmiyordu. Sadece bir iskelet ve güleryüzlü diye anlatılırdı, elinde bir gazete ya da bir gül tutmaksızın tanınabilir, bazen gecikse de eninde sonunda gelir buluşmaya, bağlıdır görevine. Sonsuza dek bekleyiş, yaşam ya da tutukluluk olamaz. Yasalara karşı gösterilmesi zorunlu

saygıya karşın gerçekleştirilemeyecek bir cezalandırmadır bu, olanaksızdır, budalalıktır. Ne düşünce! Nasıl silip atmalı bu acıyı? Sonsuza dek, ha! Ne sanıyorlar bu insanlar kendilerini? Sürekli diye bir şey yoktur, genel bir sanıdır bu ve kalkarlar sizi ölünceye dek hapiste tutmak isterler! Gülünç bir şey. Sonsuz devinimden başka tutsaklık yoktur. Süreklilik yaşamla birlikte durur, sonu görülür. Kısacası, güleryüzlü Azraille buluşma kaçınılmazdır, ama saat ve tarih verilmemiştir size, bu arada canınız isterse yaşamın sonsuz olduğunu düşleyebilirsiniz.

Erkeklerin ne konuştuklarını duymuyordu kadın, iyi de göremiyordu onları karanlıkta. Evin sahibi, kuşkusuz ışığı yok ederek yaşlılığın çöküntülerini gizlemek istemiş, bir zamanlar birlikte hırsız-polis oynamış kişilerin bu gece buluşmasını böyle düzenlemişti, yanılma olanağı veriyordu onlara. Kara, kapkara bir düşünce, gülünç bir düş. Ve tümü gelmişti, ölmüşler, ölüm döşeğindekiler, yatalaklar ve çağrılmamışların, su götürmez biçimde polise yandaş olmuşların dışında. Yemek yenmiş, çok konuşulmuştu. Ortak geçmişlerinden bu yana kimileri sürdürmüştü yolunu, ressam ressam kalmıştı, şair de şair, sanat insanları yani... Ötekiler ise sanatlardan uzağa, farklı yazgılara doğru yönelmişlerdi. Yemekte çoğunlukla Thomas'ı dinlemişlerdi.

Thomas... Kırk yıldır kimse görmemiş, sözedildiğini de duymamıştı ondan. Yaşamının özetine gelince... Onun yazgısı — Thomas çok eskiden gürültülü bir biçimde köklerinden ayrılmış kendilerine katılmıştı — kısa bir toplumbilim özeti gibi görünüyordu. Bütün erkek ve kız kardeşleri, akrabaları ve çeşitli tanışları öteden beri büyük mülk sahipleriydiler ve şu ya da bu biçimde yavaş yavaş yıkılmışlardı. Oğullar yemişti sermayeleri, kötü yatırımlar yapmış, değeri sıfıra düşen tahviller almışlardı, artık ne tehlikesiz "değer" ne de rahat mülk sahibi kalmadığını bilmiyorlardı. Savaş öldürmüştü kimilerini, işgalciler de birkaç işbirlikçi buldu içlerinde, bunlar da kurtuluşun coşkusu sırasında yitirdiler mallarını. Akıllarına çalışmak gelenler de oldu, hisse senedi ve tahvillerden daha iyi tanımadıkları tarım ve hayvancılığı denediler. Şatolar satıldı, mülk-

ler terkedildi, oğullarla kızların en gençleri sağa sola sığındılar. Kırılıp dökülen bir kalabalık kısacası.

Bu kalabalıktan çıkan Thomas değişik bir durum, ailenin serüvene koşan oğluydu. Masanın çevresindekiler Harrar'a gittiğini görmüşler, tıpkı Rimbaud gibi demişlerdi; o da inanıyordu buna. Yarım yüzyıla yakın bir süre geçmişti o zamandan beri. Thomas masallardaki gibi bir servet yaptı, her şeyini yitirdi, ormanlarda denizlerde dolaştı, Asya'da bulundu, orada Fransa'nın konsolosluğunu yaptı, sonra bundan da vazgeçip yeniden düştü yollara... Şiir yazmadı ama şair kaldı. Beyaz kumaştan giysisiyle yarıyordu geceyi, eskiden etli olan yüzü şimdi bir fırından çıkmış, iyice pişmiş gibi karakuruydu. Tanımaksızın bakıyordu ötekiler ona, üzerinde denizci giysisi elinde çemberle göründüğü sararmış çocukluk fotoğrafına bakan yetişkin gibi. Yeniden bulmaya çalışıyorlardı onu, uyanınca kaçan bir düş gibi eski günlük dostluklarını yeniden bütünlemeye uğraşıyorlardı... Biri konuştu:

Öykünün özü yitirildi
Ve tüm geçmiş
savrukça

Ve şiirden sözedilmeye başlandı. Yeni bir şiir, anımsamaması gerekirdi Thomas'ın... Evet şair biraz geç gelecekti. Anımsıyordu Thomas. Yıllar birikiyordu, çok zaman gerekirdi onun yaşadığını yaşayabilmek için, saniye göstergesi durmaksızın koşuyordu dünyanın yuvarlak kadranının çevresinde Tümü de iki yüzyıllık mıydılar yoksa? Karşılarında o denli uzaktan gelen bir hayaletti ki Thomas, gömülmüş zamanlara, yitik dünyalara bağlı bir medyum gibi dinliyorlardı onu.

Belirsiz düşleri aramak için geri geri giriyorlardı bu uydurulmuş geceye.

Şimdi bahçeye açılan bu salondaydılar. Ağır ağır yayıldığı suyu kapkara eden mürekkep gibi gecenin gitgide havayı doldurduğunu kimse farketmemiş gibiydi. Eğri büğrü eski bir tencere gibi ay çıktı o zaman ve anlamsız yıldızlar deldi gökyüzünü. Kimse düşünmüyordu ışığı açıp geceyi öldürmeyi; iyi kavranmıştı oyunun kuralı. Keyifle şundan bundan söz edi-

yorlardı, çukurdaki yerlerinde perde açılmadan önce çalgılarını akort eden bir orkestra gibi başlangıcmdaydılar işin. Oyunun havasına giren kadın, hafif ve düzensiz uğultunun gecenin uyumuna dönüşmesini bekliyordu. Ağır ağır geldi gecenin uyumu, sesleri söndürdü ve oturmuş, ayakta, sigara, kahve içen, ellerinin altında alkolle tümü garip biçimde durgun ve suskun bu insanların üzerine döktü siyahını. Belki de düş görmekteydiler? Bilimin işe karışmasıyla, diye düşünüyordu kadın, düşlerinden yoksun kalan insan derin bir yara aldı. Ve bülbül ilk titrek cıvıltısını savurduğunda o da uysalca yöneldi düş dönemecine:

Gökyüzünün koyulaşmaktan mavileşmiş siyahlığı altında yıldız dizileri. Yanda, onlar kadar yüksekte, kocaman parlak yalnız yıldızlar. Bu gökyüzünün altında yürüyorum, yitik, tek ve içi boş bir tür ışığın içinde; bir yıldız dolusu yağıyor. Burada gün kayısı renginde olacak. Dağlardan gelen türleri vardır kayısıların; en irisi, en olgunu, en sıcağı da güneştir, gökyüzünden dökülür, değdiğini de yakar. Beni yakar. Yanıyorum. Toprak birleşik, düz ve boş; göz erimine değin, kötü tıraşlı yanağından ot kokuları geliyor. Çocuk çığlıklarının arasında oturmuşum, ince bir İrlanda danteli örüyorum ince, iğne gibi bir tığla. Koltuktaki çocuğun bacakları tutmuyor, mutsuz olması gerektiğini bilmiyor, çabuk çabuk yürütüyor tekerlekli koltuğunu, oynuyor ötekilerle. İp çekilince boşalan bir kovanın içinde, açıkhava duşunun güneşte ısınmış suyu. Küçük felçli gülüyor, gülüyor... Ahhh! Tığ işaret parmağıma battı. Canım acıyor. Onu çıkaracak doktordan öyle çok korkuyorum ki! Tekerlek izleri dolu bir toprak yolun üzerinde sarsılarak ilerleyen bir arabayla kente gidiyoruz, korkuyorum, tığla dantel parmağımda sallanıyorlar, korkuyorum, doktor üzerine bastıracak, tığla birlikte sinirleri, kemiği, etleri çıkaracak, canım acıyor, korkuyorum.

Kayısı rengi günün yapaylıkları siliniyor! Gündüzki ufak tefek süslerinden arınan toprak mürekkep karası bir yasaklamaya uğramış, gece sonsuza dek itiyor göz erimini, ün-

lem işaretleri, kuşku işaretleri koyuyor yerine. Beyaz, kadife, beni kör eden geceye yayılmış tütün yaprağı kokusundan başka hiç, ama hiçbir şey yok. Karanlığın içinde bir şey var pusuda, kımıldıyor; kara papaz yakaladı sonunda beni, saçlarıma yapışmış yarasanın çevresinde sallanan siyah şemsiyesinin, cüppesinin altında boğuluyorum. Tığ parmağımda, yarasanın küçük pençeleri saçlarımda. Devinimsiz ve kör, kara cüppenin, gecenin kara dehşetlerinin altında boğuluyorum. Gündüz kalabalığından boşalmış alanda binlerce böcek kaynaşıyor.

Ya gündüz de gece gibi boşalsaydı? Ya bütün pazar yeri, devinimsiz arabalarda, suskun telefonlarda, kullanışlı evlerin çekmecelerinde dizili kalsaydı... Güpegündüz boş bir kentin sokaklarında yürüyorum, bu gündüz boşluğundan korkuyorum, karanlığı çağırıyorum ve üzerime çöküyor bir kutsama gibi, yatay dizili kişilerin güven verici soluğunu duyuyorum. Ayışığına bulanmış bir dünyada tek başıma uykusuzluk düşlüyorum, horozun türküsü gelip dağıtacak gecenin korkularını... İrlanda dantelinin tığı gibi beni delip geçiyor bir çığlık, canlı canlı şişe geçirilmişim. Bir çığlık... Uzun, ince, iyice sivriltilmiş, boşalıyor uzayda, gergin, katı, kırılmaz ve altında yalnızca aşağılanmış ve ezilmişler bir yerlere sinivermiş. Ben de onlardanım, kimse için bir şey gelmez elimden. Bir lokomotif çığlığı bir yanımdan girip öte yanımdan çıkarken, pencerenin üst sol köşesinde bir yıldız soğuk soğuk göz kırpıyor. Lokomotif soluk soluğa, rıhtımda gölgeler sallanıyor ve yük vagonlarının açık kapılarına oturmuş, bacaklarını boşluğa sallandırmış askerler rıhtımdaki devingen, didinen, umutsuz gitgelin karşısında türkü söylüyorlar. Kimse kimseye bakmıyor. Ve tren sarsılarak, her traversi bir vuruşla noktalayarak yola koyuluyor. İçinde, koridorda ayaktayım, gözlerim de beni boğan sırtların hizasında. Durak. Bir kadın biniyor, üniforma var üzerinde, eşyaları aramaya başlıyor ve ben söylüyor, yine söylüyorum burasının sınır olmadığını. Hepimiz ve her şey dipsiz bir kuyuya düşene dek...

Suskunluk. Göz için siyah neyse, kulak için de odur suskunluk: Yokluğun bir bölümü yani. Oradayım ben. Sıcağın

vurucu ve kısa ışıkları ortaya bir görünüm, yollar, çimen, ağaç yığınları çıkarana değin. Görünmez bir bülbül türkü söylemeye başlıyor, kutsal bir türkü. Nasıl da duyuyorum onu! Ah, nasıl da duyuyorum! Operanın saygın ve büyülü havası içinde, bütün ışıldaklar üstüne çevrilmiş Callas'tan çok daha iyi. Mikrofonsuz, ışıksız bülbül, gecenin bir armağanı...

Ah, çabuk gelse şu yaşlılık
Ve benim için ötmez olsa bülbül

diye sesleniyor bülbül bana bir insan sesiyle. Unuttuğumu sandığım eski bir sevi türküsü bu.

Bir transistorlu radyo bağırıyordu gecenin içinde. Hâlâ yakmamışlardı ışıkları, böcekleri çekmemek için anlaşılan... Ama hayır buyruk öyleydi yalnızca... Bahçeye açılan kapılardan birinin en yakınında oturan konuşuyor, daha doğrusu farkedilebildiği kadarıyla onun oturduğu yandan gelen bu ses onunkine benziyor:

— Bir gün gelecek, ses gibi ışık da kaplayacak dünyayı. Beyaz geceli bölgelerde bulundunuz mu hiç? Karanlık yokluğu çıldırtır insanı, tehlikeli bir uyurgezer yapar. Gece mavisi saydam gözkapaklarıyla uyuyamazsınız.

Ve bir başkası daha yakından:

— Benimkiler portakal rengi, mavi damarlı.

— Beyaz bir gecenin ışığında mı?

Kara bir suskunluk, sonra sesi kapının yanından gelen sözü alıyor:

— Gerçek siyah bir gecede yaşamak... İnsanlık eyleminin karşıt yönünde. Gece uyumayanındır bütün dünya, işte 15 Ağustos gecesinde Paris. Sürekli gündüzün işkencesini düşünün, gökyüzünde güneşin yerini almış korkunç bir aydınlık, karanlığa son ve tam vuran bir ışık. Durmaksızın *görmek* zorunda olmak, artık el yordamı yaşamamak, körebe oynamamak... Artık ne gizlenilebilecek bir karanlık köşe, ne maskeler, ne de gece belirsizlikleri... Gecenin yıkılan yetkeleri.

Hayvanlar yapay bir gece kazarlar, sığınırlar oraya; biz de yeraltı gömütlükleri kazmalıyız geceyi yapay yolla yeniden yaratmak için. Her şey yapay olacak... Gün, gece, uyku, düş...

Bir çakmak alevinde bir başkasının dudakları, burun delikleri aydınlandı hafifçe... Ama! Demek orada da birisi vardı.

— Ya uykusuzluğu çekmek zorunda kalsaydık... Kadının sesiydi bu, görünmüyordu o da. *Çekmek* diyorum, nasıl ki ağrı dindirici haplardan önce acıyı çekiyorduysak... Gençliğimde uyku hapları kullanılmazdı, var olduklarını bile bilmezdim. O zamanlar uyumak için, kâğıt mendiller gibi buruşturulup atılan, kalıcı olmayan kitaplar okurdum. Uykuya giriş, düşünülmesi gereken "bir başka şey"... Sayılan koyunlar, denizin dalgaları. Hâlâ okur dururum cinayet romanlarını.

Biri güldü, azıcık. Herkes susarken başladı müzik. Belki de herkes kendi özel uykusuzluğunu düşünüyordu: Kimileri gecenin ortasında uyanır bir daha uyuyamaz, kimileri çok zorlanır dalmak için ve ta sabaha karşı uyur, kimileri de yalnızca uyku haplarıyla uyuyabilir ve gündüz de ayakta sürdürürler uykularını; uyuşturuculardan, yapay uykudan çekinenler vardır, uykusuzluktan ya da düş yoksunluğundan sarhoş gibidirler. Uykusuzluk gibi düşü de öldürmez mi uyku hapı? Varlığıyla coşkunluk vericiydi müzik... Küçük bir horlama duyuluyordu arasından ve herkes biraz rahatsız oldu. Onların yaşında herkesin önünde uyumak bir yaşlanma kanıtıdır, hele böylesine bir gecede; belki de bir daha hiç olmayacak bunun gibi bir gece... Tümü birlikte baktılar bahçeye doğru: Karanlık ağaç yığınları ve ancak göz kırpılabilecek sürede apansız aydınlanıveren gökyüzü parçacıkları. Birisi konuşuyor:

— Bu kutsal sıcak böyle gecelerin hiç, ya da hiç denecek kadar ender olduğunu anımsatıyor bana. Ter, benzin ve kalabalık dolu bir günden sonra böylesine bir gecenin kutsaması... Ateşin üzerinde, suyu buhar olup uçmuş, erimeye başlamış bir tenceredir kent. Sonra gece gelir, alevler söner, karanlık gelir ve bu ılıklık, bu kadife, bu tatlı kokular...

Bu ses, düşümde var yalnızca. Çağların dibinden geliyor, yok oluyor. Unutuyorum. Her akşamki gibi atlıyorum trenden, küçük bir istasyon burası, inen yolcu pek yok, tren de çok az duruyor. Geçit kapatılmadan rayların üzerinden geçiyorum... Ve her akşamki gibi havanın taze mutluluğu, günün dinginliği ufalıyor, soluyor ve kent, trenle birlikte, son vagonların son sallantısıyla birlikte yok oluyor.

Bir orman patikasında yürüyorum otları çiğneyerek, güzel kokulu bir sünger yüzümü, boynumu, ellerimi siliyor, ağzım mentolle dolu... Arkamda makineleşmiş işim, eski kâğıtlar, dosyalar, damgalar, pullar, günümüzün hokkaları elektrikli yazı makineleri ve diktafonlar. Az önce patronumun kafasına bir hokka fırlattım, şeytana karşı Luther gibi. Boşaldım, sevgili annem ve babam, bu güzel haberi getireceğim size; bu patikanın ucunda bir orman evi, bizim evimiz var.

Kentte bir odam var, kapıdaki zilin üzerine birisinin "orospu" yazdığından beri yatmıyorum orada. Kapıcı olsa gerek, bana gelen erkeklerin fazla olduğu kanısında. Evime gelen erkeklerin çokluğuna karşın orospu değilim ben. Hastabakıcı getirmem için telefon etmişti annem, tam kapatmıştım ki yeniden açtı ve vazgeçtiğini, getirmememi söyledi, o zaman garip garip baktı kapıcı bana — onun yerinden konuşuyordum, telefon yok bende — sanki, baban öldü hâlâ anlamıyor musun, hiç etkilenmiyor musun, demek istiyordu. Gerçekten de hiç etkilenmemiştim, belirli bir düşüncede duramıyordum, bir hastabakıcı aramak amacında da değildim, bütün bunların anlamını tartışmıyordum kendimle. Yüreğim yoktu benim, çok iyi duyuyordum olmadığını. Annemle babam ilgilenirlerdi benimle, ama pek de sevimli değildim onların gözünde. Bilmiyordum nedenini... Daha doğrusu bilmiyorum sanıyordum, biliyordum oysa. Kapıma, zilin üstüne "orospu" yazan hiç kuşkusuz kapıcı. Bana bakışı... "hastabakıcı arama... gereksiz artık..." Yineliyorum ona annemin sözlerini, bana bakıyor, zavallı kız, onun öldüğünü anlamayacak kadar budala değilsin, baban öldü! diyor gözleriyle. Ve zilimin üstüne "orospu" yazdı.

Ormandaki patikada yürüyordum. Bir patikadan bir

ormandan böylesine zevk almış kimse yoktur. Öksüz ve orospuydum, böyle bir mutluluğa hakkım vardı benim. Ulaşamıyordum orman evine, ben ilerledikçe o uzaklaşıyordu. Gece iyiden iyiye çökmüştü, ben hâlâ yürüyordum. Ayaklarımın altındaki yosunu göremiyordum, ama ayaklarımın altında yeşil, anilin yeşili, zehir yeşili bir yosun olduğunu biliyordum ve bu boş eve varmak istemiyordum. Bağırabilirdim orada, uçsuz bucaksız bahçesinde çırılçıplak dolaşabilirdim... Hiç kimse yok! Ağaçlar rüzgâra göre başlarını egecekler ve bülbül yalnız benim için söyleyecek. Otlar ayaklarımı gıdıklıyor, gülüyorum, gülüyorum.

— Gülüyor musunuz?

— Oh... Düş görüyordum!

— Mutlu kadın! Düşte gülüyor!

— Yalnızlık düşlüyordum...

— Ve bu sizi güldürüyor?..

— Düş gördüğümü biliyordum.

— Evet, o da olmasa... Çok hoşsunuz! Herkes biliyor hiçbir zaman yalnız olmadığınızı.

— Haydi, hemen söyleyin bir orospu olduğumu!

— Ama... şey!

— Özür dilerim, düş görüyordum...

— Neyse...

Transistorlu radyo karıştı konuşmaya: "İlk dingin geceniz başlıyor... Uykunuz güvenlik içinde... Karabasanlara karşı en iyi ilaç..."

— Duydunuz mu, sayın bayan? Karabasanlara karşı!

"Çok önemli bir futbol karşılaşması... Takımların güçleri denk... Saint Etienne ile Gironde..."

— Niçin gece oynuyorlar?

— Ötekiler gibi değil bu gece...

"Karşılaşmanın on dördüncü dakikasında...

— Başka bir istasyona çevirin, ne olur...

Boğazını yırtan bir orkestra, şarkı söyleyen bir Clarisse; onu da görmek olanaksız, şimşekler çaksa da görülmez

Clarisse... Bir tür bekleyiş havası çöküyor tümünün üzerine, sigaraların kırmızı uçları devinmeye başlıyor; gece, gökyüzünde horultuları duyulamayacak kadar uzaktaki uçakların ışıkları gibi kesişiyor yolları. Bu yarı-ev yarı-bahçe, cam duvarlı saydam salondaki devinimsiz dinginlik öyleki, neredeyse düşlerinin gürültüsü duyulacak.

— Bir yaşam da geceden geceye yaşanır ancak...

Kadının sevdiği türden bir tenor sesi bu. Ama bu tenorun kendisinin, sesiyle hiç benzeşmediğini biliyor, sağolsun onu gizleyen gece.

— Günler kadar... düşünün...

Bir piponun takırtısı, Denis bu, Profesör, yandaki koltukta.

— Evet, diye yanıtlıyor tenor, yalnız gecelerin önüne eksi işareti koymalı, gerekli bir çıkartma bu: eksi renkler, eksi devinim, eksi gürültü... Tekdüzedir geceler, bomboş bir ada gibi.

— Bomboş bir adada neden yoksundur insan? diyor Profesör, Telefon mu? Sinema? Işıklı reklamlar? Arabalar? Siyah da bir renktir. Peki, gece düşüncelerin doğuşunu ne yapıyorsunuz? Ya gecelerin sonsuz farklılığı? Gece açıktır!...

— Evet, diyor şişe ve bardak dolu bir servis masasını iterek yaklaşan ev sahibi, düğünler gece yapılır... Gündüze ancak *uzayabilirler,* hiçbir zaman sabahın bilgeliği içinde başlamazlar. Ben yapay ışıkta resim yaparım... Günışığınındır beklenmedik şaşırtmacalar! Bir yaşamdaki gecelerin toplamını düşünün; onları, yitirilenlere ve zararlara yazmak gerekseydi...

— Uykusuzluğu düşünün — kadın kendi düşüncesini sürdürüyordu — *uykululuk* denmez mi? Uykululuk! Uykulu bir gece... Siz, oradakiler, dil ustaları, *uykululuğa* hakkım var mı benim?

Ama anlaşılan çıkmışlardı seslendiği dil ustaları. Dışarıda, boydan boya pencerenin ardındaki peronda bir aşağı bir yukarı yürüyen iki gölge görülüyordu.

— Ne zaman bir şey sorsam, yanıtlayacak kimse bulamam.

Radyonun mırıldandığı belirsiz sözcükler arasında çok güçlü kalıyor kadının sesi, çabucak alçaltıyor tonunu ve pişmanlığın içini kemirdiğini fısıldıyor kendi kendine, yanıtlamadığı tüm mektupları böyle bir gecede bile unutamıyor, söz verip de yapmadıkları, ne ayırdığı, ne düzenlediği ne de attığı kâğıtlar, kitaplar, yığılan eşyalar. Uzun bir yaşamın sonunda, ağaçkakan delikleriyle dolu çoktan ölmüş bir ağaç gövdesinin üzerinde biten kocaman mantarlar gibi. Size yapışmış bu ölü ağırlıktan kurtulmak istediğinizde, hâlâ gereksinme duyulabilecek, önem verilen biricik şey yok edilir kaçınılmaz olarak. Çekmeceler açılamayacak, dolaplar kapanmayacak denli tıkış tıkıştır, dipdibe tablolarla örtülü duvarlar ve biblolar ve "anılar"; yaşam, çevrenize kum, fırtına kalıntıları, kabuklar, denizanaları, yosunlar ve denizyıldızları doldurmuştur; nasıl kurtulunacağı bilinmeyen bir yığındır bu. Sigorta primini ödemedim, belki de evim yanmakta şu an... Ve otomobilimi kullanmamayı yeğ tutarım, sonunda bir dönemeci alamayabileceğimi biliyorum, o kadar da çok dönemeç var ki bu yolda, ve sonra da kaza, cankurtaran, acı, sakatlık... Böyle şeyler anlatıyordu kadın.

— Çok hoş! Bu gece araba kullanmayacaksınız, sizinle geleceğim ve bütün dönemeçleri gerektiği gibi alacağım. Bu eşsiz gecenin sonunda...

Yeniden başlıyor. Kimin bu vurucu karanlık ses? Sözler de iyi anlaşılmıyor, harfler yutuluyor ve anlatılan mutsuzluk başını döndürüyor. Şimşek gibi hızlı bir ışık çizgisi gökyüzünü yarıyor. Büyük bir titreme geliyor geceye ve uyarılmış bülbül cıvıltıdan cıvıltıya geçiyor; tatlı, benzersiz bir ezgi dökülüyor. Çok yakınında, dumanı kovan bir el var kadının. Birisi kalktı, bardakta buz tıkırdıyordu. Gitar...: geceye eşlik ediyor, göğüs kafesinde yankılanıyor.

— Bir gece kuşudur gitar, — elinde bardak olan bir gölgenin sesi bu— gitar yalnız erkek için bir dosttur, senin istemediğin erkek için biricik dost...

Kadına mı söylüyor bunu? Her şeye karşın kırk yıl kadar önce kocası olmuş adamın sesi bu, uzaktan gelen bir ses:

— *Söyle bunları hayatım ve tut gözyaşlarını...*

Gitarla dolu uzun bir suskunluk geliyor ardından. Pipo içen Profesör kesiyor; öyledir o:

— Hayatım, unutmayın ki ne uykusuzluk ne de "uykululuk" olacak bizim için. Şenliğin gelirini saydığımız geceyi anımsıyor musunuz? Çok iyilikseversiniz, bütün zamanınızı vermiştiniz...

— Çok küstahsınız...

— Ama, sevgili bayan patronum, özel bir iyilik türüdür barış. Milyonlar getirmişti düzenlediğimiz şenlik ve dördümüz sayacaktık paraları... Sanatkârca ve güvenilir bir düzen. Eski toprağız biz, savaşlara değil geleneklere bağlıyız.

— Namuslu ve güvenilir olsalar bile pahalıdır sayaçlarla bilgisayarlar, bütün parayı isterim ben, daha yapmamız gereken işler var.

— İyi, iyi. Haklısınız. Güvenen kazanır, düzensizlik ve kötü örgütlenme ise... Bir dostum vardı, parasını ortalıkta, zarfların içinde, masaların üzerinde, açık çekmecelerde bırakırdı. Bir gün taşındı, yeni güzel evinde banyonun duvarına gömülü bir kasa vardı, içine koydu parasını, bu da çok doğal. Yalnız hemen aynı gün çaldılar... Para yerine kasanın anahtarlarını bırakmıştı ortalıkta, paradan çok daha çekicidir anahtarlar... Uyuyor musunuz bir tanem?

Dördümüz lokantadayız, para ise bir çantanın içinde masanın altında. Şenlik çok getirdi, memnunuz. Sürekli yokluyorum ayağımla milyonluk çantayı, yürütmelerinden korkuyorum; öyle çok, ortalıktaki anahtar ve soyulan kasa öyküsü dinledim ki kuşkulanmam gerektiğini biliyorum ve ikide bir ayağımla dokunuyorum çantaya. Düş gördüğümü biliyorum, düşte acıktığımı da, listedekilerin tümünü canım çekti, iyi bir lokanta burası, ama niçin küçük bir aşevindeki gibi elle, yeşil mürekkeple yazılmış liste? Mürekkep akmış, hiçbir şey okunmuyor... Fasulye? Domates salatası? İşkembe çorbası? Ne biçim ucuz lokanta bu, domuz eti getiriyorlar, sucuk sert, sert ama beyaz şarap tam Paris türü, soğuk, gençliğimdeki gibi hafif, sade şarabı sevmiyorum, rezilce bir

şey gibi geliyor sade şarabı sevmek. Bir sürü para veriyoruz, çantadakilerden değil ama, niçin kötü yemek yiyelim. Pis bir tad var ağzımda, sarmısak olabilir. Bize değil başkalarına gideceğiz parayı saymak için; kocaman bir yuvarlak masaları var, çıkarken uyanabilecek kapıcıları da yok. İkide bir yokluyorum ayağımla çantayı. Girintili bir oda. Marie-Louise kahve yapıyor... Yıllar var ki düşünmedim Marie-Louise'i ve işte bize kahve hazırlıyor. Gerçekten Marie-Louise mi bu, yoksa Yo-Yo mu? Ama öbürü Robert işte, Marie-Louise'in dostu, çoktan ölmüştü Robert, ama işte şimdi bu stüdyoda... Belki de Doktor Boris'tir bu adam, Yo-Yo'nun kocası. Tamam o... Ama nasıl olur, öldü o da... Dördüncü kişi benim genç ve yakışıklı kocam, çantanın içindekileri masanın üstüne boşaltıyor. Büyük bir pencere var, koca bir kara gece içinde dolaştığımızı görüyorum. Sacré-Coeur altımızdan geçiyor ve Seine Nehri... Köprüleri, takaları, salapuryaları ile... Bir çığlık yükseliyor bize doğru, üstümüze geliyor ve bana saplanıyor, uzun ve bütün, iğne deliğine geçirilmiş bir iplik gibi. O dikiş iğnesi de ben. Uçan halının üstünde dört kişiyiz ve aramızda, bir yuvarlak masada zarflar içinde para. Robert ile kocam konuşuyorlar, söyleşiyorlar. Robert'de doldurulmuş kuş gözleri var, yuvarlak, sarı, parlak. Ender bir tür. Marie-Louise'in gri ve pembe benekli tüyleri var, parayı zarflardan çıkarıyor, paketler halinde diziyor. Elleri kırmızı ve çatlak çatlak, küçükken donmuş ya da kaynar suda haşlanmış olmalı. Acı veriyor bana bu. İki erkek piramitlerden sözediyorlar, bilimselce, hiçbir şey anlamıyorum. "Haydi..." diyor Marie-Louise, hemen masanın çevresine çöküp işe koyuluyoruz. Kalem kâğıt toplama yapıyoruz. Zarfların üstünde de sayılar var, ama kâğıttakilere uymuyor. Uymuyor, uymuyor, hiç uymuyor. Sayıyoruz. Saatlerce. Tekrar tekrar sayıyoruz. Uymuyor. Oda dönüyor ve hafifçe sallanıyor, kâğıt paralar zaman zaman altın parçaları oluyorlar, ya da belki de masanın üstüne bıraktığı gözleri bunlar ölmüş Robert'in, gözleri masanın ritminde dönüyor ve hep birlikte şarkı söylüyoruz lalalalala. Altınlar düşmesin diye kollarımızla kavrıyoruz masayı, ellerimiz birbirine değiyor, belki de bir ruh çağırma töreni bu. Sayıyorum,

korkunç güç harcıyorum doğru sayabilmek için, çarpım cetvelini yineliyorum içimden: 7×8, 9×9, 8×6... Ne için? Çarpacak bir şeyim yok ki. Tamam, toplayacağım yerde çarpıyorum. Budala ve suçlu hissediyorum kendimi, çarpım cetvelini bilmiyorum. Bir sürü sayı dizisi... Yeşil mürekkepli bir kalemle yazıyorum; akıtıyor, kâğıdın üstüne gözyaşlarım düşecek, okuyamıyorum, gözlerim, parmaklarım hep yeşil mürekkebe battı. Bir saat vuruyor güçlü, tehlike çanı mı yoksa? Ve ben sigorta primini ödemedim! Saat sesi mi tehlike çanı mı? Duvarın ardında... Ne yapıyorlar orada duvarın ardında?

Kımıldamadan dinliyoruz, kocam, Yo-Yo ve Doktor Boris. Parmaklarımız paranın içinde. Dolaplar kapatılacak mı? Sandıklar çivilenecek mi? Sessiz çekiç vuruşu yoktur bilirim, duvarın ötesinde her şey sessiz, kaçak; fısıltılar, soluklar, adımlar. Masanın çevresinde gürültülere kulak kabartıyoruz; bir soygun ganimeti gibi ortamızda duruyor para. Gürültülerle fazla ilgilenmeden yeniden işe koyuluyoruz. Uymuyor, hâlâ uymuyor. Tutmuyor hesap. Umutsuzluğa kapılıyorum...
"Ama hiç önemi yok bunun — diyor doktor ve rahat, serin elini alnıma koyuyor — Sakin olun, sakin olun, ben buradayım..."

— Hayır, uyumuyorum... Bir şey düşündüm, yalnızca birkaç saniye.

— Anımsıyor musun? diyordu kocası, Yo-Yo ve Boris'le birlikte Şenliğin parasını saydığımız geceyi. Neredeyse yarım yüzyıl oldu. Komşu stüdyoda bir cinayet işlendiğini de anımsıyor musun? Biz parayı sayıp, hesap kitap yaparken... Seninle birlikteyken hep bir şeyler olurdu. Düşünün, evin bir bölümünde dördümüz, tonlarca para, katiller, ceset ve yataklarında sevişen, uyuyan, oturan başkaları...

Çeyrek yüzyıldır görmemişlerdi birbirlerini, bu gece de göremiyorlardı, gökyüzü ve ev sahibi sayesinde. Aşklar, sevinçler, acılar saklanamaz, anımsanır; yeniden yaşanmaz hiçbir şey. Ne mutlu ki bir diş ağrısı çektiğinizi anımsamak o acıyı yeniden tattırmaz. Kocası olmuş bu koca adamla karşılaşmak hiç duygulandırmıyordu onu, bir zamanlar çılgınca

karı-koca olduklarını biliyordu dingince. Çeyrek yüzyıl sonra bu gece hâlâ hiçbir şey bilmiyor onun hakkında, gazetelerde yazılanların dışında. Yeniden evlenmişti, İskandinavya'da bir yerde yaşıyordu. Bu kez Profesörle birlikte sayacaktı kadın Şenlik parasını; kocası siyasetle uğraşmıyordu artık, oturup para sayamayacak kadar da ünlüydü. Garip bir suskunluk vardı. Keyifli horlama bile durmuştu. Kimse konuşmuyordu, kimileri yatakta döner gibi oturuşlarını değiştiriyorlardı, dışarda dolaşanlar vardı, geniş peronda gidip geldikleri görülüyordu... Piposu ağzında Profesörden başka kimse yoktu kadının yanında:

— Biraz yürümek ister misiniz?

Kadının kendi kendine kalkamayacağı kadar alçak olan koltuğundan kalkmasına yardım etti ve geceye çıktılar. Yükselen ay şimdi geniş peronu, bahçeye inen üç basamağı aydınlatıyordu.

— Nefis, dedi kadın, sözcüğün tam anlamıyla nefis! Ne kadar ağız dolusu bir sözcük bu, değil mi?

Yüksek ve girilmez bir fidanlığın içine açılmış yola saptılar. Kadın biraz titreyen elini — her zaman titrerdi eli, ipliği iğnenin deliğinden geçiremezdi — berikinin sert kolunun üstüne koydu. İngiliz tütününün kokusu geliyordu burnuna. Kadına dünyanın ucu gibi gelen yolun sonundaki havuzda bir yunusbalığı bir kabuğun üstüne ince ince su fışkırtıyordu, hafifçe hışırdayan gergin bir ip gibi. Taş sıra sıcaktı bu kez, sağda bulunan her şeyi kapatıyordu karanlık, solda ise ayışığı yürek dolusu kavramıştı kışbahçesini, camları, sanki bir büyütecin ardından bakılıyordu.

— Bir cesetten sözediliyordu....

— Evet Denis...

— Ah, bayılırım! Yani demek istiyorum ki bana Denis denmesini, kendimi hep Denis diye anarım biliyorsunuz, yaşın önemi yok.

— Evet Profesör... Peki Denis. Biz ikimiz birbirimizi görüyoruz, gündüzleri bile. Biliyoruz. Anımsıyoruz. Cesetlere gelince... Dostumuz Boris'i, doktor ve kurtarıcı Boris'i anımsıyor musunuz? Ölüler fazla, öyle değil mi Denis?

— Her ölü bir ceset değildir.

— Doğru. Ceset derken onu düşünmüyordum. Lasource geçti aklımdan. Lasource gibi bir ölüdür ceset. Lasource'u da anımsıyor musunuz?

— Boris'i de anımsıyorum, Lasource'u da. Peki ne oldu o unutulmaz Boris? Şimdi mutsuz olunca nereye gideceğini bilemiyor insan...

— Lasource da unutulmazdır, ama kendi türünde. İnanılmaz bir adam. Bir bilseniz... Savaşta, savaştan önce de... İnanılmaz! Bir gece telefonu çaldı Boris'in... Anlatayım mı? Gerçek bir öyküdür. Boris'in telefonu çalıyor... Polis romanlarının en az yarısı böyle başlar, özel hafiye telefonun ziliyle uyanır gece yarısı. Boris bekleme salonundaki kanapede yatıyordu, geceleri fazla terlemeye başladığından rahatsız etmek istemiyordu Yo-Yo'yu...

— Ah, evet, Yo-Yo vardı bir de... Çok sevimli şeydi. Ne yaparsa yapsın Boris'i hiçbir zaman rahatsız etmeyeceğine emindi. Biliyor musunuz, bir dönemde bacaklarına felç gelmiş, yürüyemez olmuştu Boris. Güneydeydiler, cankurtaranla getirilmişti. Yo-Yo'ya bir telgraf geldiğinde oradaydım ben de... Sevgilisi önemli bir araba kazası geçirmiş... Yo-yo bayılıyor, ağlıyor, ağlıyor... O zaman — iyi kulak verin! — Boris kalkıyor, yürüyor! Kendisinin ve Yo-Yo'nun bavullarını hazırlıyor ve karısının sevgilisinin hastaneye kaldırıldığı Paris'e gitmek için onunla birlikte trene biniyor. Yo-Yo'nun üstüne eğilmeyi ve onu kötü yoldan kurtarmayı görev bilmişti Boris. Öldü Yo-Yo, biliyor musunuz? Bir rastlantı sonucu öğrendim. Özür dilerim sözünüzü kestim... Anlatın, çok ilginç.

— Evet, ne diyordum?... Gece yarısı telefon çalıyor, değil mi, işte doktor uyanık, hem bir doktor her zaman hastası tarafından uyandırılabilir. Telefonda soluk soluğa bir kadın sesi: "Doktor! Bir adam var... öldü! Gelmeniz gerek! — Nerede? — Boulogne Ormanında..." diyor, Boris kuşkulanıyor, niçin polisi değil de onu çağırıyor diye. Kadın ağlayarak mırıldanıyor: "Sizin bir dostunuz... Lasource!" Herhalde bekleme salonundaki küçük halının üstüne indirmiştir Boris

uzun sıska bacaklarını, ışığı yakmış, bir kalem almıştır eline. Boulogne Ormanında tam nerede? Kadının nasıl anlatıp çabucak kapattığını düşünün artık. Boris bunun kötü bir şaka olup olmadığını düşünüyor... Gideceği yeri de doğru dürüst anlamamış, ama eğer Lasource gerçekten öldüyse biraz erken ya da geç gitmiş ne önemi var?... Ütüsüz pantalonunu, boyasız ayakkabılarını ayağına geçiriyor... Düşünebiliyor musunuz acelesini?... Tanrım, aklıma geldikçe ağlamaklı oluyorum... Bazen kendimi iyi hissetmeyince bekleme salonundaki kanepeye uzanırdım; anımsarsınız, tenis raketini, şortunu bırakırdı onun üstüne Yo-Yo... Banyoya gitmek için oradan geçmek gerekirdi, geceleri lamba sürekli olarak yanardı, yoksa yerleri sürekli olarak değişen mobilyalara çarpardınız, ayaklarınıza takılırdı Yo-Yo'nun eşyaları. O gece de uyandı Yo-Yo ve Boris söylemek zorunda kaldı niçin ayakta ve giyinik olduğunu. Gelgelelim Yo-Yo çok fazla etkilendi Lasource'un ölümünden. Zavallı Boris! O da bu kez ne yapacağını iyice şaşırmış ve bana telefon etti yalnız gitmemek için. Yo-Yo ile gitse neler olacağını Tanrı bilir. Sonra beni almaya geldi, gece yarısı çıktık Auteuil yollarına, unutmaya hazır değilim bu olayı, eski, yıpranmış bir film gibi göremiyorum. Korkunç bir hava vardı. tam kışın ortası, uykuyu engelleyen hiçbir pişmanlık ya da tedirginliği bulunmayan kötü kişiler gibi uyuyan Auteuil'ün boş yollarındayız...

— Haydi haydi, bırakın siyasal söylevleri!

— En iyi döşeklerin içindeki Auteuil uykusuzluk nedir bilmez... Nasıl anlatsam gittiğimiz yolları? Boris de telefondaki kadının yalan söylemediğinden emin değil... Belki de delinin biri... Dönüp dolaşıp hep göle çıkıyorduk... Görülmemiş bir geceydi, ıslak bir köpek gibi sallanıyordu orman, camları da kapatamıyorduk, yoksa göz gözü görmüyordu buğudan. Boris kadının söylediklerini yineliyordu: Yarış Alanına varınca... döneceksiniz... ilerleyeceksiniz... Küçük bir yol göreceksiniz... Benim de nefret ettiriciliğim üstümdeydi vır vır edip duruyordum... Niçin o herifin yardımına koşuyordu Boris! Üstelik de ölmüş. Tıp ahlakıyla, sinirlenmeden karşı koyuyordu Boris bana. Dönmek istiyor-

dum ben, ama arabayı kullanan oydu. Ve sonunda bulduk...

Durdu kadın, ince eğik fışkıran su bir mırıltı ile birlikte hızlandı, kulakta burgulandı, bir tornavida, sıvı bir böcek...

— Ölmüş müydü?

— Hayır, ölmemişti. Yolun kıyısına çekilmiş Mercedes' inde bir şey yoktu, demek ki kaza değildi. Başı devrik, kımıldamadan sürücü yerinde oturuyordu. Çektik oradan, yana ittik. Soluk alıyordu. Boris direksiyona geçti, ben de tam onun arabasına biniyordum ki, iki motosiklet belirdi! Çok gürültü etmiş olmalıydık... Bizim yerimizde suçlular olsaydı nasıl davranırlardı diye düşünüyorum... Farlar, kapılar, motorlar, sesler... Bir cinayet sessizce işlenmeli... Biz dikkat etmemiştik. Sonunda da... İşte polisler! O an suçlu hissettik kendimizi... "Ne yapıyorsunuz burada?" Elektrikli fenerleri burnumuza çevrildi. Araba bozuldu, dedi Boris, sanki Lasource'u bu canlı ceset durumuna biz sokmuşuz gibi. Polisler de alay ettiler bizimle, "Gecenin bu saatinde yol kapanmasın diye mi buraya geldiniz?" "Nasıl isterseniz..." dedi Boris. "Peki, haydi alın götürün bakalım sarhoş arkadaşınızı..." Ve bunun ardından gittiler, inanılmaz bir talih. Yağmurluklarına rağmen sırılsıklamdılar, o yüzden üstelememiş olmalılar. Boris'in arabasıyla Mercedes'i izledim. Lasource'u Boris'e götürdük, neyse ki giriş katında oturuyordu, anımsarsınız.. Yoksa Lasource'u sürüklemek!... Tanrım, ne kadar da ağırdı! Bekleme salonundaki halının üstüne hiçbir işe yaramayan Yo-Yo ile birlikte bıraktık. Hap almıştı tabii ki. Boris bir şeyler yaptı ona, ben cankurtaran için telefon ettim, bir hastaneye taşınması gerekiyordu. Cankurtaran beklerken ben de Boris'e sövüp saymaya koyuldum hazır zaman varken... Üçüncü kez bu karanlık herifin başını belâdan kurtarıyordu! Niçin bırakmıyordu kendini rahat rahat öldürsün diye!... Kendi kendine bile dayanamıyordu ki döküntü herif! "Beni ilgilendirmez, doktorum ben" diye kendini savunuyordu... Peki, o zaman yalnızca bu durum için ölüm cezasından yanayım ben!..

— Lasource size ne yaptı ki?

Taş sıranın üstünde biraz çekildi kadın:

— Bana mı? Hiç. Güvenimi biraz kötüye kullandı. Çok gençken tanıdım onu... O da ben de çok gençtik... Hiç düşünülmez erkeklerin değiştiği, belirli bir yaklaşımı sürdürürsünüz, olgun ya da yaşlı erkekte gençliğindeki hiçbir şeyin kalmadığını farkedene kadar gider bu... Mesleğinin başlangıcında bazı kuşkularım oldu, hatta bir kez Lasource'un para için istenilen yönde makaleler yazdığının doğru olup olmadığını sordum en iyi dostuna. Güldü o iyi dostu... "Hem de nasıl" dedi. "Parayı alıyor ve yükümlülüklerini yerine getirmiyor..." Yıllar geçtikçe açıklığa kavuştu her şey. Düşmüş bir insan olduğu ve kendi kendisini çekemediğinden başka bir şey kalmamıştı genç Lasource'tan geriye. Buradan da bir dizi intihar... Boris'le tartıştık, cankurtaran gecikiyordu, çevresi kusmuk dolu Lasource yerde, Yo-Yo yatakta... Cankurtaran geldiğinde gün ışımıştı ve ben hâlâ Boris'e bağırıyordum, ipek kâğıtlar, pamuklar içinde saklasın o herifi diye!..

— Sonra?

— Sonra, yıllar geçti. İkide bir benimle evlenmek isteyen Lasource'un hakkımda polise raporlar verdiğini öğrendim. Niçin diye düşünüyorum da, parasızdı da para mı alıyordu bu raporlar için... Şişkin bir dosyam oldu, başıma belalar açıldı, sonra durum kendiliğinden düzeldi. Ama hiç hoş bir şey değil sivil polislerin gelip kapıcıya sizin hakkınızda bir şeyler sorması... Sanki evim aniden tahtakuruları ya da farelerle dolmuştu. Lasource'u göremiyordum artık. Savaştan önceydi henüz. Sonra... İşgal Lasource için gerçek bir kültür kargaşalığı oldu. Almanların onun için para harcamalarına bile gerek kalmadı... Yenilgide onu da kendileriyle birlikte götürdüler... Siegmaringen'e bile ulaşamadı, yolda işini görüverdiler. Birçoklarıyla birlikte kurtarıcı Boris'i de ele vermişti, Yahudi ve veremliydi Boris...

Profesör Denis piposunu unuttu dinlerken. Solda ay, sarı sarı gülüyordu kışbahçelerinin üstünde; sağda gölgeler üstlerine geliyordu, kara bir yargıç kolluğu gibi.

— Pis bir öykü, dudaklarınızı çirkinleştiriyor... Gözümdeki hoşluğunuzu biraz yitirdiniz... Eğer daha temizleri yoksa

cesetlerden konuşmayalım.

Bu geceyi berbat ettiği duygusuna kapıldı kadın... Onun gözünde kirlenmiş olma duygusuna. Hep böyledir, onun öngörülmez ölçütlerinin düzeyinde olmak gerekir her zaman. Sizi yargılar, not verir, tartar, yorumlar... Uzun yaşamları boyunca aralarında bir geçimsizlik gerekçesi olmuştur bu, bir olanaksızlığın nedeni. Eski itkisi, bu yaşlı dostu ısırma isteği veriyordu kadına. Hüzünlü birkaç saniye sonunda kaçınılmaz olarak bu noktaya varıyorlardı. İlginç bir adamdı, sonunda tutsakları olduğu bağnaz izleyicileri vardı: Yargıç kalmak zorundaydı.

Kadın kalktı, onu tokatlamamak için birkaç adım yürüdü kışbahçesine doğru. Saçları ayın aydınlığını aldı, yavaş yürüyüşü iyice görkemli gösteriyordu onu; uzaklaşıyordu, giysisi ağaçların siyah fonu üzerinde belirginleşiyordu şimdi, ağır ağır devinen çok büyük bir beyaz heykel gibi. Kış bahçesinin ardında, ağaçların arasında kayboldu. Ağzının köşesindeki sönmüş piposunu ısıran Profesör onu izlemeye cesaret edemiyordu, kendine karşı kızgın, suçlu, sinirliydi... Ya ayağı takılsa, düşse, sağlam değildir dengesi... Zavallı bacakları... Çocuklar gibi kavga etmişlerdi, hem de bir hiç yüzünden! Ne söylemişti ki öyle? Ağaç duvarlar arasındaki yolda hızlı hızlı yürüdü öfkeyle.

Gürültülü bir senfonik müziğin içinde buldu kendisini.

— Yakmıyoruz ışığı Denis, bir şeyler yemek istersen kolayca bulabilirsin ağzını.

Ev sahibinin sesi, dostluk ve şarap kokuyor. Hepsi buradaydı, üstü sandviç dolu tekerlekli bir masanın çevresinde, ayışığının ortasında. İşte geliyor o da! Üç basamağı çıktı ağır ağır, önünden geçti, dipte yok oldu kemanların içinde.

Bir koltuğa yıkılmıştı kadın... Bir acı kavrádı omuzbaşlarından, sırtı boyunca indi. Kalbi. Çantasını aradı, titriyor, küçük bir hap... Bir yutabilse düzelecek her şey. Ağrıya karşı duyarlığı yok eden bir mutluluk içinde kendini topladı. Çok güzel! Gözleri kapalı, kemanların kayganlığı üstünde kaymaya bıraktı kendini; o kadar yorgun ki eve dönüp yatağına girmek istiyor. Kendisini dönmekten alakoyan da bu

yorgunluğu zaten. Ötekiler yemek yiyorlar hâlâ ve bir değişiklik yapılmış, mumlar yanıyor. Döşemenin duvarla buluştuğu dikaçıda kırılıyor insan gölgeleri. Yeniden canlanmanın çok uzağında. Karanlık fazla bir şey gizlemiyor ondan, bu gölgelerden birkaçının kendine yaklaştığını görüyor. Yaşamın sabahında fırından yeni çıkmış güzel bir taze ekmekten artakalmış birkaç kuru kabuk. Şimdi gün ışığında, farklı görünme isteğiyle nasıl olduklarını bilmek için onlara bakmaya gereksinme duymuyor kadın... Güzel görünmek pahalıya malolur istem ve güç harcama açısından, bir parça daha güzel görünmek, yaşlılığın son kertesi insanın üstüne çökmeden... Bazı geceler oluyordu, o da başarıyordu bir yanılsama yaratmayı, kısalığıyla hüzünlü bir yanılsama. Kara yazgıdan tek kurtulan sesi olmuştu, felaketten tek canlı çıkan. Kötü görmenin daha iyi işittirdiği bu geceden kazançlı çıkıyordu. Sandviçleri tek lokmada yutan Nobel Barış Ödülü sahibinin de yaşlılardaki yağlı ve genizden bir öksürmesi vardı, ama yine de günışığında en güzel görünenlerden biriydi. Onun yanında kocasının gövdesini sezinliyordu kadın yeniden ve ölümün onu böyle ince, biraz kamburlaşmış bulacağını düşünürken zevk duydu. Kendisine doğru dönmüş, kadehini kaldırmıştı, sonra yaklaştı:

— Şampanya?

— Hiç içmem.

Yanma oturdu:

— O sevgili sesin...

— Her zaman yakışıklısın sen, yüzündeki kırışıklıklar da yakışıyor... Bakma bana.

— Ne önemi var ki? Biliyorsun, cüzzamlı olsan cüzzamı severdim.

— İyi konuşursun... Benim için fazla güzeldin, yenileceğimi bile bile oynadım ve yenildim.

— Demek ki kazandın!

— Evet, bir kamuoyu araştırması yapılsa, o da bu sonucu verirdi.

Ötekiler yemek yiyor, konuşuyorlardı... O sevimsiz kokteyllerden birine dönüşmüştü birden toplantı. Kadın pek

"çağdaş" hissetti kendini.

— Karın nasıl? Çocukların? Bir oğlun vardı sanırım?

— İki de kızım ve bir alay torunum. Kayboluyorum aralarında. Büyükbabaya benzer hiçbir yanım yok. İskandinavya'da bir küçük körfeze yerleştim, orada yaşıyorum.

— Yaptığın ilginçlikleri duydum. Benden çok İngrid Bergman gibi bir kadın yaraşır sana. Ya da bir Michèle Morgan, eğer İskandinav olsaydı...

Ağaçların dalgalanması eşlik etti gülüşlerine, zincirlerinden kurtulmaya çabalayan bağlı köpekler gibi çırpmıyordu dallar, bütün sesleri bastıran bir uğultu başladı, çevreyi dolduran caz müziği bile silindi.

— Zavallı bülbül... Duydun mu az önce?

— Evet, dinledim.

— Hâlâ senin için mi söylüyor?

— Evet, yabancı bir dilde. Yorgunum.

— Bir şey ister misin? Eve dönmek falan...

— Önce biraz dinlenmek istiyorum. Özür dilerim.

Önünde eridiğini gördü onun kadın.

Chaillot Sarayından ayrılmak için tırmanmak zorunda olduğum dev merdivenin dibindeyim. Tuhaf bir mutsuzluk taşıyorum kendimle. Çok ağır. Bacaklarım titriyor, bu kötü aydınlatılmış boş merdiveni çıkamayacağım. Catherinettes Şenliğinden çıkıyorum, ardımda Saray tıklım tıklım insan dolu, bütün salonlar, köşeler kan-ter içinde, çılgın, alkollü, danseden bir kalabalıkla tıkış tıkış, inanılmaz başlıklar tavanların altında dalgalanıyor. Hiçbir zaman başaramam bu merdiveni çıkmayı. Şenliği kocamla birlikte hazırlamıştık, güzel olacaktı, en büyükler, en iyiler katılacaktı... Ve locamızdan, başka dekorlar içinde başka bir şey seyrettik! Her şey değiştirilmişti, arkamızdan, gizlice... Düşte bir karabasan. Kazanan bayağılık! Utanç! Onursuzluk! Ve biz ikimiz sönmüş, gülünçleşmişiz... Nasıl yaptılar? Dostlarımız ne oldu, nasıl yolladılar onları? Ölümüne yaralıyım. Hiçbir zaman tırmanamayacağım bu merdiveni, çıkamayacağım Saray'dan,

tüm bir yaşam gerekir, uzun bir yaşam yukarıya varmak için. Birden arkamdan bir kalabalık geliyor, baştan aşağı doluveriyor merdiven. Sırtımdan itildiğimi, geçildiğimi, sendelediğimi hissediyorum. Herkes koşuyor, dörder dörder çıkıyor basamakları, ben buradayım... Deniyorum: Bir basamak, bir tane daha... Bir tane daha... Gergin bir halatın üstündeymiş gibi sallanıyorum, havayı yakalıyorum... Bir kol, herhangi birinin bana uzatacağı bir el, bir tek parmak ve yoluna girecek her şey, dengemi bulacağım yeniden. Tümü de beni tanımıyormuş, yabancıymış gibi davranıyorlar. Yerimde sallanıyorum, düşünüyorum, kalabalık çok yoğun, tam kaza anının öncesi bu, insanın kaçınılmaz felaketin gelişini gördüğü an. Ve bu an sürüyor, sürüyor. Sallanıyorum, sallanıyorum... Fark etmediğini sandığım birinin eteklerine yapışmışım, bir basamak çıkıyorum... Bir tane daha, bir tane daha... Fazladan bir tane daha! Sırtımda bir ağrı boğazıma yükseliyor, dişlerim, kulaklarım... Yıkılacağım, beynim patlayacak...

Gözlerini açıyor kadın, acının kıskaçları içinde, düşteki umutsuzluk yoketmiş umudunu, sanki binlerce basamağı tırmanmak zorundaymış ve sonuncusunda sırtüstü yıkılacakmış gibi. Garip bir Sisyphe... Küçük bir hap daha, yeniden mucizeler yaratan ağrı kesici ve hafif bir uyku, düşü sürdürmek için.

Merdiveni çıkan kalabalığın içinde buluyorum kendimi, ben de çıkıyorum herkes gibi. Aşırı bir keyif içindeyim: Herkes gibi! Ve sonra hiç kimse yok, güçsüz bir aydınlık takliti içindeki merdiven bomboş, kocaman. Bir basamağa oturdum, merdivenin ortalarında bir yerde mermer duvara dayadım sırtımı, kocam da benimle birlikte ve benim mutsuzluğum onun mutsuzluğundan geliyor. Çok acıyorum ona, kaldırmak, taşımak için onun mutsuzluğunun altına girmek isterdim, eziyor onu, bir taş, bir kaya gibi. Kocamın başı omuzları arasına gömülmüş, yüzü kalmamış gibi o güzel kocamın, yağmurluğu

merdivenin kirli basamaklarının üstüne yayılmış. Ne kadar canlı, ne kadar güzel giyimliydik Şenliğe gelirken, çok iyi olacaktı... Sonra o korkunç görüntü geldi, iğrenç bir şeyle değişti, pis nesneler gibi kovuldu güzellikler. Mavi çizgili, boş ve soluk renkli korkunç merdivenin bir basamağına oturmuşuz, mutsuzuz. Yaşamımızı götürerek gitti kalabalık ve bu yaşlı kalçalı, soluk etli merdivenin dizleri üstünde bıraktı bizi. Zavallı, zavallı sevgilim benim! Ne kadar da çabaladık iyi yapmak için... Her zaman beceriyor işini ortalama kafalılık, bütün ortalama kafalılar da destekliyor birbirlerini. Dehanın zaferi çekilmez bir şey, hem gizemli, hem kolayca yıkılabilir, yaralar ve ezer geçer olanakları. Nefret ediyorum ortalama kafalı insanlardan. Sana doğru büzülüyorum, bir acı var sırtımda, delip geçiyor içimi, şişe geçirilmişim, beni parmak uçlarıma kadar titreten bir acı. Ne olmuştu daha önce bu parmak konusunda? Ah, evet, bir parmak yetmişti dengemi bulmam için. İnsanlar geçiyor, çiftler, topluluklar... Kimse görmüyor basamaklara oturmuş bizleri. Patlayıcı bir karışım oluşturur acıma ile nefret. Kimse görmüyor bizi. Dönemimizin parlak dehası ressam bile, kırmızı sakallı üstün zekâ da geçiyor bize bakmadan. Az önceki aşağılamanın tümünü taşıyorlar üzerlerinde... Değişiyor onların dekoru, çekip gidiyorlar. Bizi görmemeleri için gözlerimi kapatıyorum. Yoksa daha az utanç duymamız için mi ressam evine çağırdı bu gece bizi? Bir viski, bir tane daha... Başım dönüyor. Sarayın basamağında duvara yaslanıyorum, yanımda da başı eğik kocam. Anlayabilmek için içiyor ressam. Kızıl saçlı yanında değil. Öldü o. Ama merdivenden çıkıyor ressamla birlikte. Kandırdılar bizi. Sırtımızdan vurdular. Hep sırtımızdan vurdular bizi. Öcümüzü aldık onların başarısından, kovduk ressamla nefis kızıl saçlıyı, orta kafalılığın en rezilini koyduk onların yerine. Dostuz, birlikteyiz, ressamın saydam villasında toplandık, anıları bile kalmamış eski savaşçılar.

Dev bir müziğin barındığı ormanda büyük bir gece bu, sesli bir orman, dallardan, otlardan, gökyüzünden, kuşlardan, yıldızlardan, bülbülden geliyor sesler... İstemiyorum artık! Bittim ben! Dinginleştirici özdeşlikler arayamam artık

piyano, keman, insan sesi, saksafon, tam-tam, davul, zil arasında. Ses alma makinesinin, plağın yaratılma nedeni, hiçbir yazının sabitleştiremediği, ses veren her şeyden oluşan müziğin biricik örnekleri... Ayak sesleri, motor, rüzgâr, mırıldanan, yankılanan ve gıcırdayan her şey susuyor ve yeniden başlıyor sonra. Henüz yaratılmadı bu gürültüleri adlandıracak sözcükler. Bittim ben, dayanamam artık bu acıya, neredesin, uzat elini, bir tek parmağını! Dengemi yitiriyorum, tutunmaya çalışıyorum havaya ve yıkılıyorum...

Uyandığı söylenemez kadının, uyumuyordu çünkü; bir uyuklama, kesin sınırlı gerçeklerden kopuk bir yarı-uyanıklık yarı-bilinç durumu. En kısa gece uzayıp gidiyordu. Sonsuzluğa değin. Hâlâ buradaydı kocası, tenor da —ne zaman çıkmıştı ki?— onu tanıdığı kadarıyla sürekli konuşmuş olduğunu varsayabilirdi. Ne yitirdi ki bu adamın söylevini dinlememiş olmakla? Saat kadar uzun bir dakika düş gördü... Bu düşten hüzün ve umutsuzluk kaldı kendine, kolayca görülebilir bu; ya başının üstünde konuşan...

Bilemiyorum hangisi daha kötü düş kurmak mı, yaşamak mı?

Bu akşam herkesin ağzında şairin yeni doğmuş sözcükleri... Hâlâ düşüyle dopdolu kollarını uzatıyor kocasına:

— Söyle, yine de denedik biz, değil mi? Daha iyi olanın sevilmesi için her şeyi yaptık yine de! Rüzgârlara ve bataklıklara karşı...

— Sorun bu değil meleğim... Ve bu da bir yanıt değil, —diyor tenor— bu görkemli yaşlılar...

— Gümüş rengi saçlar, parlayan kafatasları, takma dişler, kambur sırtlar ve buruşuk yüzlere doğru bir el hareketi yapıyor...

— Yaşlılar mı? diye tekrarlıyor kadın, yılların sayısı sözkonusu değil... Bu değil asıl sorun.

— Değil tabii ki. Yaşlarını... ve yarattıklarının, yaptıklarının listesini bilmemiş olsaydık... Eğer maliyecimiz devalüasyondan kurtarsaydı bizi, düşünen olmazdı yaşını. Ne kadar garip ki, bizim topluluğumuz bir maliyeci bile çıkardı! Ve de beyninin karmaşıklığı sürdüğü için bizim kendimize özgü etkinliklerimizden de hiç kopmadı...

— Sen de maliyeyle ilgili sayılırsın. İşler nasıl? Seninle birlikteykenki gibi olmuyor "maliyeci" ile, en karmaşık beyin bileşiminin içindeymiş gibi hissediyorum kendimi onun yanında.

Jönprömiye sesiyle, kendisinde de aynı duygu olduğunu söyledi tenor. Maliyecinin, yanında yerde viski bardağı, bahçe kapısının içindeki geceye karşı yalnız gölgesine bakıyorlardı. Işıkta, gece göründüğü gibi ince olmadığını, çok zayıf, hatta sıska olduğunu biliyorlardı. Hayır kanser değildi, tazeydi hâlâ cildi, yanakları pembe, bazı özel sularla yıkandığı belli saçları da sıktı. Büyük bir ustanın portresindeki güzellik vardı onda.

— Neden, dedi kadın, bir portrenin yaşlı modelinin çirkin oluşuna karşın, bir yaşlının portresi de güzel bir delikanlınınki kadar güzel olabiliyor? Çünkü, sanat, baylar-bayanlar...

Aynı anda da, kendisinin de yaşlı biri olduğunu geçirdi içinden. Olamaz! İnanamadan geçirdi bunca zamanı yaşlılığına. Peki ya maliyeci de yaşını düşünüyor muydu? Mali dalaverelerle uğraşırken zaman bulamıyor olsa gerek. Eskiden, başkalarının yaptıkları resimlerden o kadar çok kazanmıştı ki, sürdürmüştü kolleksiyonculuğu, resmi resim olarak sevmeyi de ve buradan da salt para oyunlarına geçmişti.

— Maliyecimiz dükkânıma, bana çok iyilik eden bir Amerikalı getirdi, dedi tenor.

Bir şimşek çaktı ve kadın pek yakınında, çocukluk karabasanlarından kalma, dev, korkunç bir ağız gördü: Antikacılık yapan tenorun kafası, yüzünü çevreleyen beyaz çember sakalı, düz fildişi kelliğini çevreleyen beyaz saçları. Yemek sırasında yanan mumların ışığında gördüğü kadife ceketini çıkarmış, kollarını sıvamış, geniş yuvarlak göbeğinin üstünde gerginleşen kalın kumaştan pantalonunun kemerini çözmüştü.

Çok yakınına sokulup burnuna şarap kokuları üflemesi de yok mu... Pekala, herkes elinden geldiğince yaşlanıyordu, denetleyemiyor, egemen olamıyordu bu gelişimin biçimine.

— İçme artık, dedi kadın, hava sıcak zaten.

— Alışkanlık...

Bir şey daha söyleyecekti kadın, vazgeçti: Hayır anı istemez. Sanat cephesinin eski savaşçılarıydı onlar burada, sanatı sürdürmüş ya da kendilerini başka uğraşılara vermiş olsalar da, birbirlerini yeniden gördüklerinde suyüzüne çıkıveriyordu ortak anıları. Gençlikleri neydi ki? Bugünün gençlerinin imrendiği bir yiğitlik çağı, destansı bir çağ. Ölmemişlerdi, efsaneleri yaşıyordu.

Bülbül yine başladı canlı müziğine, konuklarsa soluklarını tutarak ağır ağır uyukluyor gibiydiler. Bir konser veriyordu bülbül, kendini veriyordu, öykünülmez, eşsiz bir uzun ezgi çalıyordu kendiliğinden, iki sus arasında kendini daha iyi duyurabilmek için duruyor, ayağının ucunda dönüyor, bir daha dönüyordu. Hiçbir gece kuşu cesaret edemiyordu onu engellemeye, dünyanın biricik virtüozunun çevresindeki her şey susmuştu.

Ya doğru değilse bu, ya düş görüyorsa bu gece kadın? Eski dostları, bülbül, bahçe, ağaç yığınları ve bu kokular! Ya bütün bunlar, bu gece düşe dönüşmüş anılarsa? Düşündüğü, duyduğu ile çakışan dizeler belirdi birden belleğinde...

O belirsiz saatleri anar mısın kalbim
Ya anı olmaktan çıkmış anıları

Ciltlerle vardı kadında bu dizelerden, belki de yeniden, çabucak bir tren penceresindeki pancur gibi yukarıya toplanmadan önce karşısında açılan yaşamının parşömeni...

Bahçede gezinmekten dönen birisi maliyecinin viski bardağına çarptı ayağını ve kimseyi rahatsız etmemek için sessizce "Allah kahretsin" dedi.

— Çekme elini.

Elini birisi tutmuştu. Omuzlarını, başını seçti kocasının. İlk karşılaşmalarından bu yana yarım, son karşılaşmalarından bu yana ise, çeyrek yüzyıl... Ve kendi elinin biçimini, ılıklığını buluyordu yeniden onun eli içinde. Yaşanmaz bir şey daha, neşelendirmeden önce öldüren bir alkol. Bu büyük fırında, sahne oyunculuğunda bitmişti kadının mesleği... Bunu hiç düşünmemek en iyisiydi. Tiyatro, sinema kişileriyle çevriliydi, ama başarmıştı kendisini unutturmayı! Çekişmeler... Ve kendisine tapınması nefrete dönüşmüş bir halk... Pekiyi biliyordu bu meslekten olanlar kazanılmış ünleri yıkmasını. Kadının karşısında ise çok kolay bir zafer kazanmışlardı. Bu gecenin temelinde kuşkusuz Roger ve Paul vardı. Dostlar?... Roger ile Paul'ü gözünün önüne getirmek için ışığa gerek yoktu! Roger, doğumu 1896, saçlar eksiksiz, sarı ama el sürülmemiş dişler eksiksiz, buruşuk eller ve boynunda, kıvrık yakanın üstüne düşen fazla deri. Paul, doğumu 1893, düzenlice kurumuş, yelek, içeri çekilmiş mide, ipek kâğıt gibi ince ince buruşmuş yüz... Bütün olarak gençliğinden iyiydi, bir tek ona gitmişti yaşlılık, kusursuz takma dişleri yüzünden. Gençken pis kokulu, çürümüş, paslı dişleri vardı. İşte bahçeye birlikte iniyorlardı Roger ile Paul ve arkalarından borçlanma, vergi, skandal sözcükleri sürükleniyordu... Onların seslerini örtmek için daha güçlü söylüyor, ama elinden bir şey gelmiyordu bülbülün.

— Elin...

Dünya kadar eski bir alışkanlık.

— Eskisi gibi, nerede olursa olsun yazıyor musun?

— Tanrım, artık evimde yalnız olmam bile yetmiyor bana, çevrede kilometreler boyunca hâlâ uyunduğuna, kimsenin gelip yazmama bakmayacağına emin olmak için şafakla kalkıyorum.

— Ben yazmıyorum, ama kapımın üstüne *don't disturb* koydum. Mezarımın üstüne de *rahatsız edilmemesi rica olunur* yazılmasını isterim. Bir tabela ya da herhangi bir şeyin üzerine kazılsın... Yazdıkların hâlâ kendin için bir sürpriz mi oluyor?

— Evet, hep öyle! Oraya, o an ne yazdığımı, ne çıktığını

öğrenmek için öyle acele ediyorum ki, titriyorum, gitgide de daha hızlı, korkunç hızlı yazıyorum! Yazdıkça belki de objektifin içinde ne tuttuğunu bildiğini sanıyor insan, ışık, açı, kadraj. Ve sonra yeniden okuma geliyor. Gelişmiş ve kâğıdın üstüne geçirilmiş görüntü. Onu oraya geçiren değilim artık, onu *gören* insanım. Tanrım! Öyle bir sürpriz ki! Sözcüklerin, sözcükleştirmenin size oynadığı oyun. Sanki bir idam töreni! Yazar, yani sensin asılan, ipe çekilen. Yağlı ilmikten boynunu kurtarmak sözkonusu olan. Bunun adı da çalışmak! Çoğu kez de boğulup ölür insan.

— *Sürpriz*den hangimiz söz ettik ilkin? Şimdiki zamanda yaşam, henüz onu yaşarken yazılan ve geçmiş zamanda yaşam, ve okunurken. Senin döndüğünü her gördüğümde... Güzel sürpriz olurdu! Yaşamım boyunca seni öyle bekledim ki...

— Zamanını yitirmedin, canım. Beni beklediğin sürece de bir sürü şey yaptın!

— Hayır. Seni beklemekten başka bir şey yapmıyordum. Yokluğunun kölesiydim. Varlığının da. Benden bir şey kalmıyordu geriye... Belki... bazı kalıntılar...

— Yalancı! Peki ya "şair"?

— Evet, tabii, şair...

Emici bir geriye dönüşe gömüldü, geçmişin kuyusuna, onu uyandırmamak için elini hafifçe çektiğini farketmedi adamın, bir sürü saçmalıkla, hafifçe mırıldanılan bir ninniyle zar-zor uyutulan bir çocuğun yanından ayrılır gibi. Ötekilerin hemen tümü bahçeye inmişti. Yalnız kalmıştı kadın, bir kez daha kendisini delip geçen çığlıkla... Hiçbir zaman durmamıştı bu gövdesini aşan çığlık, bu kez sözcüklere bölünüyor, içinde haykırmaya devam ediyordu... Bekliyordum. Bekliyordum. Öteki, benim için, benim bekleyişim için konuşuyordu. O değildi beklediğim...

Gel olmayan bir yerden
Nereden olursa seni beklediğim

Biliyordum onun dizelerini söylemeyi biliyorduk bekle-

meyi. Çakışıyordu dizelerle bekleyiş.

Küçük bir rüzgârla itilmiş, ilerliyordum, hissetmiyordum bacaklarımı, ayak seslerimi duymuyordum. Ağustos ayının göbeğinde, Friedland Caddesinin göbeğinde, boşluğun göbeğinde. Günün bıraktığı sıcaklıkla yumuşak asfalt, ama ayakkabının tabanı zarar vermiyor ona, gıcırdıyor kaldırım, cam tozu bu, zımpara tozu, kapkara. Giriş katındaki evimden çıkmadan önce benimkilerden başka ayak sesleri de duymuştum, yalnız ve gıcırdayan. Hiç kimse durmuyordu. Hiçbir araba durmuyordu. Her şey geçiyor, geçiyordu. Oh, nasıl da bekliyordum seni! Gelmeyeceksin hiçbir zaman. Yalnızca bir bekleyişim ben. Gelmeyecek olanı beklemek, uykuyu beklemek. Biri, öteki olmadan gelemez... O zaman çıktım, titriyordum, beklemek titreme veriyordu bana, ateş ya da korku gibi.

Gökyüzüne bakmayı düşünmüyorum, ayışığı varmış ya da yokmuş, yıldızlarla bulutların yeri yok Friedland Caddesi üzerinde. Başımı kaldırmıyorum, dik yürümeye dikkat ediyorum, düz bir çizgi üzerinde, kaldırımın kıyısını ve sarp duvarları izleyerek. Gece giysim kimseyi şaşırtmıyor, şaşıracak kimse yok ve kendimi avutmak için giydim onu. Bu kaldırımın üzerinde çok kısa, çok açık saçık kalıyor. Sokak kızları böyle işlemeli kumaşlar giymezler. Bu kaldırımın üzerinde oturacak bir yer var mı acaba? Oh, eve döneceğim, yüreğim dayanmıyor.

Kaldırımın kıyısında durmuş bir adam. Yalnız bir kadın gördüğü için mi, yoksa nereye gideceğini bilmediği için mi durmuş? Pek iri yarı değil, geniş, küçüklü büyüklü kareli giysileri ondan daha geniş. Bir palyaço! Önünden geçerken sesleniyor: "Bir kadeh atalım mı, Bayan?" Tam bir Amerikan vurgulaması. Duruyorum, kendim de şaşırıyorum durduğuma... "Yatmaya gidelim mi?" diyor bu sefer. Ben bir şey demiyorum. "Kız kardeşlerim var, Bayan..." Bu güzel işte... Yeniden hareket ediyorum, yanımda yürüyor.

— Uykusuzluk çekiyorum, diyorum ona, gelmeyen biri-

ni beklerken uyuması güç insanın.

Ve ona her şeyi, her şeyi anlatıyorum. Belki de anlamıyor Fransızca. Çehov'un bir anlatısındaki araba sürücüsü gibi konuşuyorum: Aynı gün büyük oğlunu yitirmiştir adam, başına gelen felaketi bütün yolcularına anlatmaya çabalar. Kimse dinlemez onu, oralı olmaz. O zaman, akşam, ahırda atına anlatır. İşte bu Amerikalı o at.

— Benimle evlenmek ister misiniz? diyor.

Durup ona bakıyor ve gülmeye başlıyorum. Adam gülümsemiyor bile, ama ben durduramıyorum gülmemi. Bir kartvizitle bir dolmakalem çıkarıyor cebinden, yazıyor, bana uzatıyor kartı.

— Cumartesiye uçuyorum. Benimle evlenmek istersenız, Scribe Otelindeyim. Birlikte uçarız.

Gülmüyorum artık, kartı alıyor, teşekkür ediyorum. Bir an bakışıyoruz, sonra sırtımı çevirip geriye dönüyorum. Karşıt yönde koşarcasına uzaklaşan ayak seslerini duyuyorum.

Giriş katındaki dairem hâlâ yerinde, bir suskunluk kavanozu içinde salamura gibi. Konserve. Açık saçık giysimi çıkarıyorum, bir gece gömleği giyiyorum, yatıyor, sokak fenerlerini saymaya koyuluyorum.

Ne de çok bekleyebilmişti tüm yaşamınca... O uyurken gitmişlerdi, onu uyandırmak istememişler, ayaklarının ucuna basa basa uzaklaşmışlardı. Yalnız başına zaman geçirmeye çalışıyordu. Sahne istemiyordu artık onu, pek kötüydü seyirci. Korkunç bir biçimde yalnız ve kullanılabilir, dolaşıp duruyordu. Gözlerini kapatıyor, ama her şeye karşın tek bir damla yaş yok gözlerinde, kapkara bulutlar örtüyor ayı. Gözleri kapalı ama uyumuyor. Yalnız ve kullanılmaya hazırdı, saf olduğu o zamanlar. O erkek uzaklara gitmiş, kendisi işsiz. Bütün uğraşısı beklemek. Ne olursa kabul ediyordu, öyle gerekiyordu çünkü. Figüranlık bile olabilirdi. Yaşamda ve tiyatroda hiçbir rolü yoktu artık. Öyle bir umursamazlık içindeydi ki, kıyısında yer aldığı dramın ya da güldürünün anlamını

kavramayı bile denemiyor, yalnızca kendi replikleriyle ilgileniyordu. Oyun başkaları tarafından, başkişilerce oynanıyordu. Örneğin radyoda da böyledir, oynadıkları oyun umurlarında değildir oyuncuların, okudukları roman sayfaları da; kendilerine emanet edilmiş sözcükleri söyler geçerler, bilmezler gerisini. Yaşam ve oyun kendi dışında sürüp gidiyordu. "Bayanı telefondan istiyorlar..." diyebilmenin ne önemi var. Yine de eskiden kocası olmuş bu adama inanılırsa, yalnızca varlığı yetiyordu olayların gidişinin değişmesine. "Seninle birlikteyken hep olağandışı bir şeyler olur..." Az önce söylemişti bunu. Şenliğin parasını saydıkları gecenin sonunda bir ceset vardı. Adsız bir ceset. Lasource da bir ceset olmuştu... Başkalarını âradı belleğinde kadın. Evet, bir de Boulogne Ormanındaki vardı. Yine Boulogne Ormanı. Uyumuyordu, gözleri kapalı geçmişi yeniden kuruyordu... Köşesinde yalnız başına zaman geçirmeye çalışıyor, korkunç ve kullanılabilir dolaşıp duruyordu, gözleri kapalıydı ama uyumuyordu.

Saint-Germain Bulvarı ile Lille Sokağı arasındaki bu sivri yarımadada oturuyorum; ana toprağa bir lokantanın terasıyla bağlı. Tek ayaklı yuvarlak masalarını yarımadanın en uç noktasına kadar, büyük ağaçların altına kadar itmişti lokanta. Bulvar hâlâ kudurgandı. Sokak ise ölesiye dingin. İçtiğim çorba da öylesine tatsız ki... Sanki biraz ısıtılmış su! Tek sıra halinde belirdiler, bir, iki, üç, dört... genç kadın en sonda. Birinciyi tanıyordum, pek genç olmayan bir yazar, bir patates çuvalı. Kadını da tanıyordum, sağlam bir porselen, ince ve nazik, çalışmaktan övünç duyuyor, ne yaptığını bilmiyorum ben, resimden geçinmiyor o kesin, yine de geçinip gidiyor işte. Atölyesi de, aman bir sefillik! Ama bunlar, meleklere gülümseyip duran yüzünde görülmüyor hiç. Erkekler daha çok kaygısız, çok yemiş olmalarına rağmen uyumayı düşünmüyorlar. Yazar selam veriyor, beni görmekten mutlu olmasa da, en azından ayağının dibinde bir para, belki de bir uğur bulmuş kadar memnun. Masamın çevresine yerleşiyorlar. Cosme, —ünlü yazarın adı bu— sahte dostum Cosme

esenlik duygusu veren iki adamı tanıştırıyor bana: Bir bankacı, diye açıklıyor, öteki ise bir dram yazarı... Her ikisi de Fransızca konuşan yabancılar. Hayatımda hiç bankacıyla karşılaşmadım. Bir bankacının nasıl olacağını hiç düşünmedim, yoksa bambaşka düşlediğimi söylerdim. İri yarı sayılır, pek kelli felli görünüşlü, rahat koyu giysiler var üstünde, yuvarlak kesilmiş saçlar ve yas karası çerçeveli kocaman gözlükler. Dram yazarının dramatik hiçbir yanı yok, yüzünün kenarında bir çizgi ve eklentisiz, parlak, aynasız gözlükler. Yuvarlak, soluk bir yüzü, temiz, genç, yumuşak dudakları var. Bana dönüyor:

— Sizi tanımadığım için, madam, çantanızı incelemek isterdim... Sizi daha çabuk tanıyabilirim böylelikle.

Yalnız olmadığım için öylesine alçakgönüllü bir mutluluk içindeyim ki her şey eğlendiriyor beni. Çantamı uzatıyorum ona. Eldeki çizgileri okuyanlar var, bu ise çantayla çalışıyor... Ne olabilir çantamın içinde? Hâlâ katlı bir mendil, yorgun bir cepdefteri, bozuk para ve darmadağınık, buruş buruş, pek de büyük olmayan kâğıt paralar, süresi henüz dolmamış pasaportum çıkıyor... Sıkı sıkıya kapalı, dışarı akıtmayan bir pudralık... Rujum... Tiyatroya gittiğim ve öksürdüğüm zamanlar için alınmış küçük bir torba şeker, oraya tıkıştırıp daha sonra atmadığım kasa fişleri... Kumaş boyacısının makbuzu... Kocamın bir mektubu, eski, çok eski...

O hiçbir şey demiyor, saygılı bir gümrük görevlisi gibi hepsini koyuyor çantaya.

"Tamam mı?" diye soruyorum.

"Çok güzel", diye karşılık veriyor.

Ötekiler çok eğleniyor, gizliliğe yönelmiş buluyorlar oyunu ve asıl bunu seviyorlar.

"Ülkenizde sahnelenmiş oyunlarınız var mı?" diye soruyorum ben de. "Ama! — diye Cosme atılıyor dram yazarının yerine ve çirkin dişlerini gösteriyor — korkunç bir kültür eksikliğiniz var. Paris'te beş yüzüncü gösteriyi aştı oyunu..." "Ha, iyi!" diyorum, ama adamın adını duymamış olduğumdan pek fazla ileri gitmiş sayılmam. O ise anladı: "Ben filancayım" diyor, "Ah, güzel!" diyorum bir kez daha: Adı bütün

sokak ilanlarının üzerinde yazılı, oyunu da gördüm. Çok güzeldi.

Garson değişik renklerdeki siparişleri getiriyor, hayır teşekkür ederim, gerçekten, çorbam yeter bana. Her zaman beni elde etmeye çalıştı Cosme, çok hoşlanıyor benden, romantiktir, aramızda geçebilecek bir aşk serüvenine yönelik her türlü olasılığı yok ettiğim için kızıyor bana, öylesi çok hoşuna giderdi... Bu akşam Rita ile ilgileniyor, güzel fikir, böyle olunca ben de onlarla birlikte nereye olursa gider sıkıntımı dağıtabilirim.

Nereye olursa... Gezip dolaşıyoruz, nerede olursa duruyoruz. İyi ki yakaladım onları, ben de onlar kadar kaygısızdım çünkü. Cosme ile Rita ciddiye bindiriyorlar işi, dram yazarı da beni yakalıyor, o zaman da bankacı kendini bütün varlığıyla şampanyaya veriyor, ayaklarımızın bizi götürdüğü çeşitli eğlence yerlerindeki garsonlarla ve müzisyenlerle konuşmaya dalıyor. Kendi dostluklarından memnunmuş, çok eğleniyormuş gibi, küçük bir bezelye tanesi kadar doğal görünüyor; papazları andıran boğazına kadar düğmeli koyu renk giysisinin cebinden zaman zaman güvercin beyazı bir mendil çıkarıyor. Mendiller belki de kanatları güvercinlerin. Bu kanatlarla alnını, perçemini siliyor. Sabahın erken saatinde orkestranın yalnızca bizim için çaldığı bomboş bir eğlence yerinde, o — yani bankacı — birden aksırmaya başladı, küçük küçük, kedi gibi... İlk aksırık dizisi neşeye boğdu bizi, orkestra da uyumsuz bir gürültüyle selamladı. Sonra yeniden başladı ve gizliden gizliye şaşarak biraz daha güldük, ama o durmak bilmedikçe, müzisyenler de bing! bang! diye sesler çıkardıkça gitgide daha hızlı gülüyorduk, herkes ve her şey gülüyordu, müzisyenler, garsonlar, masa örtüleri, şişeler, kovaların içindeki buzlar. O hâlâ aksırıyordu. Gülmekten kıvranıyorduk, uyuyorum, gülüyorum, uyuyorum...

Ve sonra Rita'da buluyorum kendimi, orada sırtında yağmurluğuyla oturan Cosme'u ve ayakta sırtını duvara yaslamış Rita'yı görüyorum. Sefil atölyesinde. Onları ansızın yakaladığımı anlıyorum... Hızla çekiliyorum. Bitmez tükenmez bir koridor boyunca koşuyorum...

Ne kadar büyük bir rahatlık oradan kurtulmuş olmak! Denis'i sezinliyor kadın, yanına otururken koltuğa çarpan o. Başı dönüyor, altında hava yastıklarıyla boşlukta hissediyor kendini. Kadın atmosferde ve onu şaşırtan şey, ardında kırmızı yıldızlar bırakarak dolaşan bir adam görmesi. Gözlükler var gözünde, havadan başka görecek bir şey olmayan bu yerde gözlük ne işine yarayabilir ki, sorarım. Oldukça kaba bir adam, ne kadar ceset olursa olsun, bir bulutun üstünde ayakta, ama hale yok başının üstünde. Hızla yanmdan geçiyor kadın, gözden yitiriyor adamı, havada hız şampiyonu. Dönemeçli koridordan bir çıkış bulduğu için, fırtına yüklü kara bulutlarla kaplı bir gökyüzüne gözünü açtığı için ve yanında bir insanın, Denis'in varlığını duyduğu için mutlu.

— Uyanık düş görüyordum.Siz yaklaşır yaklaşmazda cesetlerle kuşatılmışım duygusuna kapılıyorum. Bahçede verdiğiniz yargıdan sonra artık hep böyle olacak; bundan söz edilmesini ister misiniz bilmem, ama bu oldukça temiz...

— Özür dilerim... Sevgili kadın! Beni bağışlayabilir misiniz, unutabilir misiniz?

— Boulogne Ormanında yeni bir ceset hazırladım size. Yıllar oldu, savaştan önceydi... Bir bankacının öldürülmesi. Düşünün ki onu gördüm düşümde... Bir bulutun üstünde dolaşıyordu. Gözlükleri vardı, ama halesi yoktu. Ondan çok daha hızlı gidiyordum ben. Gariptir, bir akşamı birlikte geçirmiştik, dostlarla. Sabaha karşı aksırmaya başlamıştı ve her aksırık dizisinde orkestra "bang!" yapıyordu. Müthiş güldüydük. Ve işte küçük bir kedi gibi aksıran bu adam birkaç gün sonra Boulogne Ormanında öldürttü kendini. Temiz bir ceset sayılır mı acaba sizce bu?

— Ne bileyim? Bir siyasal cinayetti, çok iyi anımsıyorum. Sabah erkenden çıkmıştı köpeğini gezdirmek için... Korkutuyorsunuz beni, sevgilim! Parayı saydığınız gece kimliği bilinmeyen bir ceset; ormanda Lasource'un cesedi, yani öyle sayılır; bankacının cesedi... Biz hâlâ yaşıyor muyuz? Hey! Ölen falan var mı burada?

— Emrinizdeyim.

Saydamdı karanlık, ama tümünün arasından tanınabilir

bir sesti bu, "şair"in sesi. Herkes öyle derdi ona, hatta tanımayanlar bile, bir lokanta sahibi, köşedeki bakkal, bir dilenci... Geceden daha iri gözler, meleklere özgü bir yuvarlaklık... Ne derseniz deyin *şairdi* o. Günümüzde onun dizelerini haykırırdı okul çocukları, yetişkin delikanlılarla kızlar, onun dizeleriyle sarhoş olurdu. Eskiden en çok oydu kadının yeğ tuttuğu o, ve, söylemesini bildiği şiiri. Mum ışığındaki akşam yemeğinden sonra, bülbülün, bülbüller korosunun eşliğinde doğrudan gecenin içine gelmişti. Hayır, kadın gözlerini açmaya-caktı, bu saydam karanlığın içinde bile çılgınlık olurdu bu, derin gölgeli köşesinden çıkmayacaktı. Zaman zaman yükseliyordu sesi, ama kadın pek iyi duyamıyordu. Kısa ve şiddetli bir rüzgâr uçak gibi geçiyordu bahçeden, eğilip bükülüyordu kızgın ve homurtulu ağaçlar. Sonra birden iğreti bir dinginlik geldi, türkü söyleyen bülbülün çevresindeki kuşların suskunluğu içine, yüksek, dolu bir ses, başsız sonsuz sözcükler...

Benden nefret eden gelsin öldürsün beni
Teşekkür edeceğim ona bütün kanımla

Derler ki insan ölürken bellek
Gözden geçirirmiş yaşamı
Bağışlayın beni bu sınavdan bağışlayın
Ben bu tersyüz edilmiş zamanın sınavıyım
Ne yaptım tanrıya anımsamaya zorlaması için

Bir tank konvoyu, yukarda, insan sesinin üstünden geçti ve ezdi onu... Uzaklaştı sonra da...

...Öyle güzel olacak ki ölmek
Akşam sonunda ölmek sonunda
Sonunda akşama ölmek aşkım sonunda
Ölmek

Çiçek açmış akdikenler akşamı kıyısında kokuların ve gecenin
Toprak kadar derin bir akşamı susmanın
Öyle güzel bir akşam ki sonuna kadar inanacağım

Kollarının uykusunda uyumak
Adsız uyanmasız düşsüz ülkede

Her şeyin çözüldüğü yerimiz bizim.

Üstüne bir kapı kapanmış gibi sönüyor ses. Duygu ve bekleyişle tedirgin eden bir suskunluk.

Evin sahibi, garip düşünceleri, garip tuvalleri ve garip milyarlarıyla bu garip adam, bu — iki dans arasında bir dansing alanını andıran, gökyüzü ışıldağının hızla süpürdüğü — boşluktan yararlandı biraz sallanarak kadının yanma yaklaşmak için. İki elinin arasına aldı elini, incelik ve sevgiden çok ayakta duramayacağı için de diz çöktü yanma:

— Bizim Notre-Dame'ımız oldun hep ve bu gece de karanlığa gizleniyorsun, istemiyorsun bizleri.

Onun saçlarını okşadı kadın. Hayır, ona mantıklı hiçbir şey söylemeyecekti, ne artık içmemesi gerektiğini, ne de çok çabuk şımardığını... Dışarda yeni bir fırtınanın ardından düz, kara, ağır, ezici bir dingin hava yerleşti.

— Uuuuu! — diye haykırdı ev sahibi duvarlar yıkılırmışçasına üzerlerine gelen gürültü patırtıyı duyunca — Korkuyorum! — diye bağırdı yine ama uzaklaşıyordu fırtınanın arabası — Kapatmayın kapıları! Hangi pis herif kapıyor şu kapıları? Boğuluyoruz!

— Yağmur yağacak... diye karşılık verdi o pis herif.

— Açık bırak!

— Peki patron... Ama esiyor, diyorum sana!

Koca cam kapı çarptı ve bir taş yemiş otomobil camı gibi beyazlaşarak, parça parça dökülmeksizin olduğu gibi kırıldı.

— İşte...

İnanılmaz irilikte damlalar düşmeye başladı terasa,

sonra sıkı sıkı vurmaya başladılar, kapının camı gibi bembeyaz bir dolu...

Rahatlamış hissetti kadın kendini: Her şey açıklanıyordu, fırtınadaydı suç. Roger ile Paul itiş kakış koşarak geliyorlardı, tepeden tırnağa sırılsıklam olmuşlardı. Hepsi oturmuş dolunun yağışını seyrediyordu: Oooo! Vay canına! Böylesini de görmemiştim! Güvercin yumurtası gibi! Al, iç şunu, ceketini de çıkar...

Gücünü yitirmeye başlamıştı bile sağanak, dolu eriyordu üzerinde ve yağmur bir metronom gibi düzenli bir gevezelik içindeydi. "Şair"i düşünüyordu kadın. Eskiden aşkın umursamazlığa dönüşemeyeceğine, aşk-sonrasının, aşka duyulan saygı dolayısıyla ve aşkın kendisinden daha güçlü olarak ölüme dek süreceğine inanırdı. Yalnızca eski aşklarına değil, umutsuz bir aşkla kendisini sevmiş olanlara da sadık kalmıştı ve onlarca hiçbir anlamı yoktu bunun, bir kez sevgi bitince kendisiyle canları sıkılıyordu, o kadar. Onu yeniden görmek bile istemiyorlardı... Sadık olan yalnızca kendisiydi ve bu dirençsiz adamlara duyduğu garip bir nefret, bu sadakati yüzünden onu cezalandırıyordu. Bazı kadınlar ise başkasını sevseler, evlenseler, çok uzaklara gitseler ya da yanıbaşında kalsalar bile eski sevgilileriyle ilişkilerini sürekli korumasını biliyorlardı. Bu kel kafalılar, dik saçlılar arasında hangisi korumayı bilmişti geçmişe saygıyı? "Hepimizin Notre-Dame'ı..." Belki de aşağılık derecede haksızlık ediyordu kadın. Çünkü o, onların tümünden vazgeçiyordu.

Bir çığlık... Sahnede Valentine Tessier bir aynanın önünde, uzun uzun bakıyor kendine, iki kara suskunluk arasında ondan yükseldi çığlık. Benim kendimden daha genç aşığım yok. Şair benim yaşımda, tam bir bağımsızlık içinde yaşlanıyorum. Çığlık... Çok nefis! İşte, şişe geçmişim, işaret parmağımı delip geçiyor tığ. Dünyanın üzerinde, gövdem boyunca, yalıtlanmış bir çığlık, dirimlik organlarıma takılıyor, nasıl sökmeli onu... Öyle bir cesaret gerek ki dövüşebilmek için daha önce yenmiş olana karşı...

Onu yenenler... Uykuyu aşan bu müzik de nedir, radyoyu kapatmayı unuttum... Harika, olağanüstü bir kayakçının kolları arasında kayıyorum... Bir kent planının üzerinde duruyoruz. Simgeleriyle gösterilmiş otel, dört ana yön de açıkça görülüyor. Bulunduğumuz bu otel ırmağın üstünde... Eski kenti ziyaret etmek istiyoruz. Plan suyun, köprünün öteki yanında gösteriyor eski kenti. Çok büyük çok güzel bir otel bu, kentin planı var odada, hem de renkli, çok hoş. Araba... Yağmur yağıyor. Kocam güvenle sürüyor kızağı, uzun süre gidiyoruz köprünün üstünde. Öte yanda kapkara gece, yağmurdan parıldayan bir cadde, kömür rengi, ağaçlı bir gece. Ne trafik var ne gelip geçen. Bir alan... Soğuk yağmurun altında bir sürü titreyen yol arasında seçenek çok. Susuyorum, yön duygusunun şaşırtılmasını istemez kocam. Kâğıt çembere dalan bir sirk köpeği gibi geceyi yırtarak dalıyor yollardan birine. Bilinmeyenin içinde gidiyoruz. Kapatılmış ve boş hissediyorum kendimi. Konuşmuyoruz. Ama otelin yanındaki yola çıkarken üzerinden geçtiğimiz köprü ile koca bir su kitlesine, ırmağa yeniden çıktığımız zaman öfkeden kekelemeye başlıyor kızağı yöneten kocam; bir köprü tarafından olsa bile yalancı çıkarılmayı hiç sevmez: "Ama nasıl olur! Hiçbir şey anlamıyorum! Sırtımızı dönmüştük ona!" Geri dönüyoruz.

Kara düş görüyorum, kömür rengi, sokak lambası birikintileri, boşluk; yolumuzu yitirdik. Birikintiler artık kan dolmaya başladığı sırada bile suskunuz, bir engeller ağının içine düştük, hendekler arasında dar geçitlere girdi araba... Toprak düzeyindeki kırmızı fenerlerin kana buladığı bataklıkların ışığında izlenebiliyor hendekler yalnızca. Bazen bir geçit çıkıyor engellerin arasında, devam ediyoruz yolumuza, karmaşık ve kalleş bir labirent burası. Yalnız demiryolu geçitleri kapalı, bir sonsuzluk boyu hiçbir tren geçmeyecek buradan. Bedenimde, "kemik-evi"mde anlaşılmaz şeyler hissediyorum. No pasaran . *Böyle dört dönmek başımı döndürüyor. Bu karanlıklar sonsuzluğu boyunca gidiyoruz. Şiddetli bir ışık patlıyor ve gecenin saydamlığı kadar kör ediyor bizi. Fren... "Güçlü frenler" ani ve sağlam, insanı kamyonun camından içeri sokacak kadar. Süren kocam değil, o arkada, yağmurun*

*altında. Gece bir gösteri sunuyor bize: Işıldaklar, zigzaglı yol, örtülere sarınmış iki adam. Sıyrılıp gidiyor kamyon... Her şey sönüyor, gece yolu, yenememenin umutsuz uykusu. Kamyonla geçilen yol ile çıkışı bulmaksızın zigzagdan zigzağa dönüp durduğumuz labirentin arasında uzanıyor gece. "Bu ne?" Kaba bir ses... Duruluyor. Kamyondan atlayıp koşuyoruz: Yolun üzerinde, kanlı bataklıkların ışığında, yatmış insan gövdeleri görüyorum, uyuyan adamlar. Yüzükoyun. Enselerinde birer kurşun. Yeniden hareket ediyoruz. Yeniden alıyor bizi gece. Işıldaklar, zigzaglı yol, örtülere sarınmış adamlar... Onlara arkada, geldiğimiz yolun üstünde cesetler olduğunu anlatmaya çalışıyoruz. Dostça, babacan bir tavırla gülümsüyorlar: "*Fascistas*..." *Faşistler. Gidiyoruz. Uykusu olmak, uyumamak, birden kendini bir kentte bulmak, buranın Barselona olduğunu bilmek.*

Büyük, güzel bir otel aramak gerekiyor burada. Kent kara bir fırın. Kocam da karışıyor ona: Biliyor, tanıyor. Arıyoruz, karabasan bu, dönüyor, dönüyoruz fırının içinde, uykusuz kent mırıldanıyor, soluk alıp veriyor, hışırtılı sesler çıkarıyor gecenin içinde. Görünmeksizin hareket eden, gidip gelen, kaynaşan bir kalabalık. Onlar arkada, önde de cesetler. Önde ve arkada. Yolu sormamızı istemiyor kocam, aşağılık duygusuna kapılır. Dönüp durmamız hiç bitmeyecek bu kentte. İşte Madrid. Kaçan gövdelerin sıcaklığını koruyor hâlâ saray. Odalar, salonlar, toplantı yerleri, merdivenler, sahanlıklar, köşeler, koridorlar, halılar, koltuklar, tablolar, helalar, dolaplar, amfiteatr biçiminde dizili ayakkabılar, iskarpinler, çizmeler, botlar, asılı giysiler, saray giysileri, asker üniformaları... Bitmez tükenmez bir zil sesi. Çalar saat. Belki de kalkmak gerekiyor, sekizden beri çalıp duruyor. Gül ağacından yazı masasının üstünde bir mektup: "Sevgilim, yaşanması güç olan şu günlerde, seni..." Kocaman yatağın üstüne düşüyorum... Uyumak! "Alarm! Alarm! diye bağırılıyor, Kalkın, alarm!" Kapıya vuruluyor! "Alarm! İnin aşağı!" Hayır. Bir top mermisi için kalkmak. Uyumak. Saray bomboş, büyük yatağın üstünde yalnızca o ve ben varız ve bombardıman öncesinin suskunluğu içinde zil sesi. No pasaran. *Bu çalıp duran*

telefon nerede? Odalar ve salonlar, koridorlar ve merdivenler boyunca koşuyorum, koşuyorum, bu telefon bulmak, sesini kesmek istiyorum. Tebeşir beyazı duvarlar sıkıştırıyor beni, okulda kara tahtaya yazdığım gibi kolay ezilebilir bir tebeşir. Binlerce kilometre koridor, her yönde ve beyaz, kar kadar yumuşak bir tebeşir, bıçakla kesilebilir; hava da erimiş kar gibi, duvarlar bile eriyor. Çıkış, ay kadar uzakta. Venüs kadar uzak. Bulunmuyor. Beyaz koridorlar, önde ve arkada. Yardım işini örgütlediler mi? Dörtyol ağızlarından hangisine sapmalı? No pasaran. *Geceye çıkıyorum birden, açıkhavaya, suya. Bağırıyorum, suyu aşmamızı istiyorum.*

Tam üzerine düştük otelin, ışıklar, sinemalar, mağazalar, kahveler, kalabalıklar. Arabadan otelin önünde indim, kapıcıya eski kentin nerede olduğunu soruyorum. "Oradasınız, diyor adam, eğer ioncaların çeşmelerinin bulunduğu anacaddeyi görmek istiyorsanız alanı geçmeniz yeter."

Gitmiyoruz oraya, kent planına hesap sormak için odaya çıkıyoruz, bu nefis otel herkese veriyor böyle bir planı, kendisi de simgeleri ve dört anayönle gösterilmiş üzerinde. Daha yakından bakınca, görkemle gösterildiği sanılan yerde otelin geri kalandan yalıtlanmış olmadığını, suyun öteki yanında kentin gösterişsiz bir noktası gibi durduğunu fark ediyoruz... Gülüyoruz elele, kocam ve ben.

Gevezeliğe devam ediyordu yağmur.

— Cırcır böcekleri ve nane kokusu vardı...

Sussun artık! Bu kutsal gecede, İskandinavya buzlarının içindeki karısı ve çocukları ile kocasının, her zaman kocası olmuş ve kalacak olanın eli içindeyken eli. Henüz ölmemişlerdi, ne o, ne de kendisi. Birden fark etti öyle olmasını ne çok istediğini...

Ne kadar da güç bütün bir yaşam boyu ölmek.

Ve nasıl da biliyordu "şair" kendisinde olanı, kendisinin ne olduğunu sözcüklere dönüştürmeyi... Gelmesini beklemek ne kadar da uzundu! Korku! Bir sınav ya da bir genel prova, bir gala öncesi gibi. Öteki yanda olmak. Beklemezlik edemezdi, ama bekleyişi nasıl kısaltacağını da bilmiyordu...

Çiçeklerin avucunda yazgımı okuyorum
Yok olmaktan başkası gelmiyor elimden...

Yazgısını kendi eline alabilir, güzel güzel yalan söyleyen çiçeklere yalan söyletebilirdi. Güçtür onlara karşı direnmek, ama yapmıştı bunu kadın. Ölmek... Uyku ilaçları aldatıcıydı, tabanca kullanmasını bilmiyordu, sudan ve boşluktan korkuyordu, gaz başkaları için tehlikeliydi. Ölümün onu kendisinden ayıracağı düşüncesi geldi aklına, her şeye rağmen bağlıydı kendi kişiliğine. O olmaksızın yaşayamazdı. Başka zamanlarda gerçek dışıymış gibi gelse de, kocasıyla elele olmaksızın yaşamaya alışmış olsa da, kendisinden ayrı düşmeyi getiremiyordu gözünün önüne.

Düşlerle dolu bu gece buluşması... Düş, insan denen varlık için dirimlik bir şeyse, eh, kendisi pek yoksun değildi bundan! Onda bulunmayan alyuvarlardı. Bu gece de dikkati çeken, bütün ziyaretçilerin hastalıklarını kapının dışında bırakmış olmalarıydı. Tuz yemeyen, şarap içmeyenlerin yemekteki rahatlığı da bu geceki boşvermeyi gösteriyordu... Herkes her şeyi yiyor, her şeyi içiyordu. Bir tarih-öncesi hayvana benzeyen enfarktüs burada bulunmayanlardan söz edildiğinde gösteriyordu sarı gözlerini ve sivri pençesiyle bir vuruşta bitiriyordu işlerini. Burada bulunanlar da yaşayanları, hem de iyi yaşayanları oynuyorlardı. Tümü de eylemlerine tutkun, deli kişilerdi ve kendilerini ziyaret edip duran hayaletler yaşamötesinden gelmiyordu, henüz bu dünyaya aittiler. Kadına, yürek darlığı bastırınca gözü dönüyor, bütün bedeni yumuşuyor, bacakları tutmaz oluyor, göğsünde, kulaklarında bir şeyler uğulduyor ve kendini yerde buluyordu. Yürek darlı-

ğı ötekileri kavradığında onlara neler yapıyordu acaba? Bazen bu yakalanışın nedenini biliyordu kadın, bazen de nedenini bilmeyince boğulur gibi oluyordu. Kendi gizleri vardır bu nedenlerin de. Sözgelimi kara çalma. Gizli kara çalmalar onu karartmış, gülünçleştirmiş, kendisini sevmiş olan halkın gözünde kötü kılmıştı. İğrenç efsanelerle kafaları doldurulmuş yüzlerce, binlerce insanın önünde sahneye çıkmayı bir deneyin bakalım... İsterseniz bir deha olun, önceden görülmüştür hesabınız.

Halkm sevgisi. Budala, inatçı ünler. Bir Devos, bir Fernandel daha ağzını açmadan güler herkes. Gözde Brigitte Bardot karşısında kendinden geçilir, Barrault önce rezil rüsva edilir, sonra yeniden sevilir. Soğuk antipati hiçbir zaman aşağılamaz, güçsüz kılmazdı... Eskiden yalnızca adı yeterdi salonun tıka-basa dolması için. Kocasının elleri arasındaki elini çekti...

— Sevgilim! Ne oldu? Yine hayaletler mi?

Nasıl da tanıyordu onu! Bütün uzaklıkların, zamanın ötesinde. Tek bir yürekleri vardı ikisinin, aynı çiçekli ten.

— Çiçeğim, diyordu, ne önemi var bunun?

Evet, önemliydi. Çok istiyordu kadın sevilmeyi!..

— Peki, ya ben? Sevmedim mi seni?

— Hayır, çünkü geçmiş zamanda konuşuyorsun...

Kalktı adam, dışarı çıktı ve yağmurun altında kayboldu. Ve o zaman hissetti kadın, ölümle olan çatışmalarında sözkonusu olanın kendisi olmadığını. O, yalnızca oydu sözkonusu olan, nerede, nasıl, kiminle yaşarsa yaşasın, yaşlı, bozulmuş, uzak olsun isterse, yeter ki yaşasın, var olsun! Paniği andıran bir korku... Orada, karanlığın içinde nerede şimdi, düşecek, bir yerine bir şey olacak... Hayır, bir zarar vermesin kendine, hayır!

— Bir bardak bir şey getirebilir mi birisi bana?.. Su..., dedi yüksek ve güçlü bir sesle.

Birisi güçlü bir alkol ve bir bardak su getirdi. Bir yudumda dikti alkolü, üzerine de suyu içti yanmayı önlemek için. Hareketlenmiş hissediyordu kendini, başını sağa sola çeviriyor, tedirgin bacaklarının kımıldamasına engel olamıyor-

du. Hiçbir şeyi düzeltmemişti alkol de.

— İyi mi, meleğim? Nefis bir çilek, ekstra!

İri ve kaba tenor, hep o karşılık veriyor sesine. Çember sakalı, saçları, kaplan, timsah dişleriyle, eğer yılanların dişleri varsa yılan dişleriyle gülümseyen Thomas.

— Sanırım fazla ağır benim için.

— Biz yine içelim mi, ha Thomas? Birliğimizin onuruna! Bu gece, meleğim, Thomas ile ben ortak olmaya karar verdik... Saint-Honoré'de bir dükkân alacağız... Bit Pazarından bıktım artık. Ben bilgimi koyuyorum, o ise paracıklarını...

— Bu gecenin görüntüleri tarafından yanıltılmadığınıza emin misiniz? Ya da çilek likörü tarafından? Unutmayın, bütün kediler kahverengidir geceleri...

Öyle bir havadaydılar ki, karşılık bile vermediler. İçki, bu ortaklık, kötü bitmiş bir evlilik, hiçbiri değiştirememişti düşüncelerinin gidişini. Kesin bir yenilginin ve en küçüğü kendisiyle olan bütün ayrılıkların açık tedirginliğinin korkunç bir karışımı.

Roger'in genel provadan sonra çorba içmeye gitme önerisini niçin kabul ettim? Bu toplantıların nasıl geçtiğini her seferinde unutuyorum ve unutabildiğime göre de iyileşmez bir iyimserlik var özümde. Onuryeri'ne oturttular beni, iki tiyatro adamının ortasına. Bir süre geçti ben anlayana kadar, çünkü unutmuştum. Başımın üzerinden birbirleriyle konuşuyorlardı, küçük iğrenç gülmeleri vardı. Durumu kurtarmaya çalışıyor ve çekicilik, sevimlilik gösterisine kalkışıyordum, aslında pek yoksulum bunlardan yana. Benden ne istendiğini bilmiyorum. Bana karşı takınılan bu tutumun nedenlerini çözemeden de ölüp gideceğim. Bütün varsayımlar budalaca geliyor bana. Komşularım eğlencelerini sürdürüyorlar... Peki, ya ben kalkıp tokatlasam onları? Susmayı seçtim. Masanın çevresinde eğleniliyor, yanda gülünüyordu, güzel kızlar da vardı... Yanlarında ben olduğum için komşularımın rahatsız olduklarını hissettim. Biri çıkıp açıklasa benden ne istendiğini? Biliyorum düş gördüğümü, uyanık olduğum zamanki bulantımı çoğaltı-

yor düş. Tuzluğa, hardala, iri elmaya dikiyorum gözümü, iğrenç bir şey olmaksızın ulaşamayacağım yemeğin sonuna. Gülüyorlar. Ben de. Roger'in genel provasından sonra bir yemek, tam bir başarı. Sahneye koyduğu oyunda rol vermedi bana, kendi başarısı için bir engel olurdu bana da rol vermesi, seyirci surat asıyor beni görünce. Seyirci böyledir işte, önce moda sevmektir, sonra sevmemek moda olur. Modaya dahil değilim ben. Başarılı olmak isteyen bunu hesaba katmak zorunda, tat almıyorlar artık benden, iştahlarını kesenin ne olduğunu bilmiyorum. Roger öyle eski bir dost ki, sever beni, değer verir, ama beni yeniden ortaya çıkarmanın riskini göze alamıyor. Masanın öteki ucundan küçük dostluk işaretleri yapıyor bana... Haydi ordan, sahte dost! Smokin var üzerinde, son moda bir gömlek, sanki gömleğin önü arkasında, boynundaki fazla etler çökmüş dimdik yakanın üstüne. 1896 doğumlu olduğunu düşünüyorum kötü kötü. Büyük bir sahneye koyucu, bir usta. Her zaman modadır. Her zaman. Ve beni öne sürmeye cesaret edemiyor. Kendi başoyuncusundan çok daha iyisini yapabileceğimi biliyor... Ama işte seyircinin beğenisine karşı gelemiyor, gençliğimizdeki fişek gibi cesur Roger değil artık. Ya maske takıp, sahte bir ad kullanarak oynamayı önerseydim ona?

Düş görüyorum. Pekala da biliyorum düş gördüğümü. Bir büyük hüzün görüyorum düşümde. Kimse cesaret etmiyor. Kendime bu adı bulduğum için belli bir memnunluk içindeyim: Engel. Hayır, kahve içmeyeceğim, sizden ayrılıyorum baylar. Kalkıyorum. Güzel, neşeli, sevimli kişiler masaların arasında dolaşıyorlar, genç bir adamı yakalıyorum, o da oyuncu, övgülere boğuyorum ve birden fark ediyorum ki başkası sanmışım onu, o ise anlamıyor, incelikle gülümsüyor ve, bu geveze kadın ne istiyor benden diye aklından geçiriyor. İşte Paul. 1893 doğumlu, hiçbir masalla uyutamaz beni. Öpüyor. "Ne kadar da güzelsin sevgilim, üstündekiler de çok hoş..." Kolunu omuzuma atıyor, bütün ağzıyla gülümsüyor bana, görünüşe göre dostça. Hazırladığı filmde benim için bir rol yok. Roger ile birlikte çıkıyorlar, uzaklaşan seslerini duyuyorum... Borçlar... Vergiler... Rezaletler... Sırttan çok şık görü-

nüyorlar. Düş görüyorum, düş görüyorum... Çorap bağlarım kopuyor, çoraplarım düşüyor... Fermuarı çekmeyi unutmuşum, giysim sarkıyor arkadan... Ne kadar güzel bütün kızlar! Gidip bir masanın altına gizleniyorum, o kadar utanıyorum kendimden, masanın örtüsü uzun, bir bacaklar dünyasındayım, garip bir ışık, siyah pantalonlar, ayakkabılar, çıplak ten, topuklar, ekmek kırıntıları... Çömelmiş oturuyorum, kalçalarımın üzerinde yırtılacak gibi gerilmiş dar etekliğim. Bütün bu bacaklar kımıl kımıl kımıldıyor, tekmeler yiyorum, alan çok dar, öfkeden kıpkırmızı oluyorum, rahat dursunlar bu kendilerinden memnun bacaklar, kim sanıyorlar ki beni? Eğer bu durum daha sürerse havlamaya ve ısırmaya başlayacağım! Havlıyorum ve pantalonun üstünden ısırıyorum bir bacağı, dişlerimi gıcırdatıyor yünlü kumaş. Biri çığlık atıyor...

Yüzünü koltuğun koluna dayamış kadın, kaşıntı veriyor kumaş. Çok güç oluyor bir düşten çıkmak. İlk çığlığı ve gerisini düşte görmüş olması olanaksız. İçmemeliydi deminki içkiyi. Yaşamı ağzına geliyor ve boğuntu veriyor, kusma isteği veren bayat bir midye gibi yaşamı, mide krampları. Hayır... Acı düşün ardından geliyor, düşte görülen bir acı bu. Yüreği, evet burası gerçek, bir türlü dinginleşmiyor.

Kalkmak, hava almak; çok sigara içiyor bu adamlar, fırtına yüzünden kapılar da kapalı. Peki hepsi birden nereye gittiler? Bahçeye olmalı, yağmur yağmıyordu artık. Bu tütün kokan yerde, kirli tabaklar, ağzına kadar dolu küllükler ve izmaritler arasında yalnız. Geziniyor ötekiler, yaşlarına karşın sağlam adamlar hepsi de, yolculuklar ediyorlar ve "yaratıyorlar" ve her şeyin içinde varlar. Hava almak... O üç basamak vardı inilmesi gereken... Ağır ağır, dikkatle kalkıyor, bir kez ayağa kalkınca ne olacağından pek emin değil. Oluyor işte.

Üç basamak. İnecek kuşkusuz bu üç basamağı... İniyor da. Fırtınanın ardından sarhoş edici hava, büyük zevki onun. Görünürde kimse yok... Büyük bahçeyi dolaşıyorlar. Böylesi çok iyi. Orada, gürgen fidanlığından kalın duvarlı yolun ucunda, ağzından su fışkırtan yunusun yanında Denis ile

birlikte oturdukları sıra var, oraya ulaşmalı şimdi... Geldi oturdu o sıraya, düşüncelerine, kendisiyle kaçınılmaz ayrılık aklına geldiğinde kapıldığı paniğe döndü yine. Bataklıkta boğulmayı andıran bir özlemin içine bıraktı kendini bütünüyle...

Şarkı söylüyordu gece. Şarkı söyleyen, şarkıcı bir gece camlara yapıştırıyor gizlerini. Kentin baykuşu ninni söylüyor yavrularına. Sahipleri gitmiş bir gece köpeği can sıkıntısından havlıyor. Havagazı sayacı tik-tak yapıyor. Radyoyu bağırtırabilir ya da kendim bağırabilirim, kimse duymaz, kimse karşılık vermez. O uyuyor, ağaçlara açılan gece gibi derin uykusu, belli belirsiz soluk alıyor, dingin, güç sezilen bir uyku. Çalıların arasındaki hayvanlarla uykusuzluğun ıssız adası burası. Kötüler, tehlikeliler beni fark etmesinler diye kımıldamıyorum, beni sevecek iyi köpekler de olmalı. Benim Dalmaçyalı Patte'me benzeyen bir tanesini yıkamakta olduğumu görüyorum. Patte yok artık, bunun nedenini de bilmiyorum. Köpeği yıkıyorum, kille kaplı üstü, lekeleri Patte'ninkiler gibi siyah değil kırmızı kil rengi, kocaman çil lekeleri gibi. İyice yıkıyorum ve Patte'yi sevdiğim gibi korkunç seviyorum onu da, öyle iyi bir köpek ki... Nedir böyle geceyi bölen, artık yıkamıyorum köpeğimi, köpek sözkonusu değil artık, hırıldayan, biraz soluk alıp yeniden başlayan tiz gürültüye kulak veriyorum. O uyuyor. "Telefon!" diyorum, çığlık çığlığayım. Telefon yatağın yanındaki masasının üzerinde, onun yanında. Birden uyanıyor. "Yanıt ver, haydi yanıt versene!..." Yanıtlıyor: "Alo?... Nasıl?... Kim?..." Uyanık, keyifsiz, tek heceli sözcükler! "Söyleyecek bir şeyim yok... Hayır... Bilmiyorum... Niçin konuşmam gerekiyor?..." İyice sabırsızlanıyorum ben: "Kim? Söylesene kim?.." Benimle ilgilenmiyor... Kalkıp yatağın çevresini dolaşıyor ve ikinci dinleyiciyi alıyorum elime... Dingin, rahat bir kadın sesi: "Bana telefon numaranı verdiğine göre... Haydi anlat... Anlatsana. Konuş... Seni arayayım diye verdin ya numaranı..." O ise diretiyor: "Anlatacak bir şeyim yok... Ne demem gerekiyor ki?..." Dönüp duruyorlar, hiçbir şey söylemiyorlar birbirlerine... Sonunda

kadın kesti attı: "Ek, pekala, daha otelden çıkmadık..." Kapatıyorum ben. Yeniden yatağa giriyorum. Gözümün önüne kızla birlikte bir otelden çıkışı geliyor. O da kapattı. "Eeee? —Adı Francine'miş, Francine diye birini tanımıyorum. —Yanlış numara olduğunu söylemedin? —Oyun mu oynuyorlar, anlamıyor ki insan... — Niçin oyun olsun? Yanlışlık yanlışlıktır. — Anlayamıyorum. — Anlamayıver o zaman. Francine... Francine diye birini tanıyor musun sen? — Francine... Francine... Hayır... Ya sen? — Hayır... Aklıma gelmiyor... Niçin yanlış numara demedin? —Peki sesi tanıdın mı? —Hayır, bilmiyorum... — İyi haydi uyuyalım." Anlamıyorum. Söndürüyorum ışığı.

Yeniden uyuyamam artık. Benim iyi dostum kızıl köpeği bulamadım. Ne biçim şey bu, gece yarısı insanlara telefon etmek! Kuşkusuz o kadın da uyuyamayacak, ne yapacağını bilemiyordu o da, uyuyamadığı için telefon etti. Bir uyku ilacı almış olsaydı, böyle gece yarılarında telefon etmez, ben de şimdi lavaboda güzel kızıl köpeğimi yıkıyor olurdum. Ona telefon etmedi kadın, bir yanlışlık olmalı. Uyuyamamaktan korkunç sıkılıyorum, o ise hemen uyudu. Şimdilik belirtiler onun aleyhine, bazen sakınganlığını öyle noktalara götürüyor ki hiçbir şey anlamaz oluyorum. Belirtiler ne olursa olsun bunun bir yanlışlık olduğunu biliyorum. Öylesine sakıngan ki, bir gün hiçbir çıkış bulamayacağı bir hikâyenin ortasına düşecek. Çünkü hiç kimse açıklayamayacak, kim olsa yapardı bu işi çok doğal olarak, diyecekler. Ve ben de istediğim kadar çene patlatacağım bunun sakınganlık yüzünden olduğunu anlatmak için... Düş gördüğümü biliyorum. Düşte uykum gelmiyor, ne yakından ne de uzaktan uyku havası olmuyor. Öylesine sıkılıyorum ki... Düşünecek hiçbir şeyim yok. Sabaha yine kahve yapılacak ve yeniden başlamak gerekecek ev işlerine. O işlerinin peşine gidecek ve özellikle geceki olayı aklına getirmemek gerekecek. Kabullenemez. İşleri yapmaya başlayacağım, biliyorum bir sürü küçük işin üstünde duruyor

ev. Muslukçu... Damlayan bir musluk... Yukarı komşulardan sızan suyla tavanın bozulan yerlerini boyatmalı... Bir saksı almalı, eskisi delindi... Bana öyle geliyor ki, çok uzun süre hiç kımıldamaksızın yatabilirim yatakta. Ev tıkabasa eşya dolu, çekmeceler dolu, dolaplar artık kapanmaz oldu, giysiler, güve yemiş kazaklar, kumaş parçaları, eldivenler, başlıklar, her yan taşıyor, kapılar sıkışıyor... Mektuplar... Belki bir iki küçük şey daha yapacağım, ama mektuplara yanıt yazmak yok. Yangın sigortasının çekini de yollamayacağım... O zaman yanarız... Olsun, yollamayacağım, canımı sıkıyor.

Uykusuzluğun ıssız adasının ıssızlığı yalancı, sahte bir ıssızlık, nasıl ki sahnede projektör gösterilmek istenileni aydınlatır da gerisi, dekorlar, oyuncular karanlığa gömülür... Gece benden gizliyor beni çevreleyenleri, beni kuşatanı göremiyorum ama kuşatılmış olduğum kesin. Kafam bomboş, uykusuzluğun dibinde tutukluyum, çıkamam buradan ve bir türlü zaman geçmiyor. Gün ışıdı gibime geliyor, kalkmam ve işe koyulmam gerekiyor, ama uykusuzluk beni bir parlaklık içinde bıraktı ve gün, gecenin gölge renklerini koruyor. Günün belirmesinin dünyayı zincirinden boşalttığını biliyorum. O ise başkalarıyla. Otelden çıktı mı acaba? Kötü yakalayacağım, suçüstünde yakalayacağım onu. Niçin bir otele gitti? Ya bir kadınla otelden çıkarken yakalarsam onu? Umutsuzluğa kapılıyorum, nefis bir mutsuzluk bulantısı. Bütün öteki mutsuzluklar, bulantısız, yavan mutsuzluklar. Bulantıda iyice gemi azıya alır mutsuzluk... Ah, kendimi genç düşlemek, tükürük, izmarit, talaş gibi silip süpürmek yılları... Hayır hayır, yüksek otları, yabani çiçekleri, onca yılda büyüyen ağaçları biçti zaman ve kuruyup çürüdüklerinde tehlikeli oluyor bu ağaçlar, kesilmeleri gerekiyor... Ağlıyorum. Uyanınca yüzümde tek kırışıklık kalmayacağını, her şeyin kötü bir düş olduğunu düşlemek ne kadar güzel bir şey... Francine, kırışıklar, yangın sigortasının çeki. Biliyor musunuz?

Kaçtım kurtuldum, bilmiyorum nereden, kimden. Soluk soluğayım. Bir oda. Otel odası. Bir kafes. Kurtulmuş yaşıyo-

rum burada. Korkmuyorum, korkmam gerektiğini bilmiyorum. Bu oda, her zaman için...

Bütün odalar sonunda uyuyakaldığımda
Düşlerin cezasını örttüler üzerime

Eskiden eş-merkezli dairelerin merkezinde yaşadım ve bendim merkez. Artık yayın yapmak *istemiyorum, kımıldamıyorum, buğu yapmamak için soluğumu tutuyorum, kendi üzerime toplanıyorum, artık bir noktayım, yalnızca bir yumruk, beş parmağım da bükülü, başparmağım en üstte, gitgide çok daha az yer kaplıyorum. Oturduğum oda adsız, bilinmiyor, beni aşan her şeyi yok ediyorum, bütün kâküllerimi kesiyorum, dolap gibi bir bavula tıkıyorum bütün eşyalarımı. Bavuldan kaçan ve lavabonun içinde dolaşan sabun rahatsız ediyor, çok yayılmışım duygusu veriyor bana. Gövdem yatak çarşaflarını buruşturmuyor bile. Hiçbir şey geçmiyor kafatasımın kabuğundan, hiçbir şey girmiyor içine, kendi içimde duvarlara gömülmüşüm, zırhımın içinde silahsız yaşıyorum. Bana ait hiçbir şey çıkmıyor dışarıya, hiçbir şey almıyorum başkalarından. Bedensel aşk için olanı dışında insanların sıcaklığını hissetmiyorum. Sonsuz derecede alçakgönüllü olduğum için ele geçiremiyorlar beni, öylesine alçakgönüllüyüm ki yokum aslında ve beni ulaşılmaz, dokunulmaz kılan da bu. Özür dilerim. Başka türlü davranamıyorum. Kendimi hiç açığa vurmuyorum. Aşağılık olduğum için bütün hakaretleri yuttuğumu sanıyorlar ve ben kendime ait dev gururla susuyorum ve çevremde kendimi kuşattığım "Girmek Yasaktır"lar yanlış anlamaları yoğunlaştırıyor. Nazilere, mavi kana, askerlere, beyaz ırka, komünistlere (Komünistler hakkında bunu söyleyen ben değilim, Lenin'dir,) yani Tanrının ya da aklın istemiyle kendini üstün sayanlara özgü yüksekten bakma yok bende. Ben alçakgönüllüyüm. Alçakgönüllüler de alçakgönüllü buluyorlar beni. Orta derecede dikkati çekenleri tedirgin ediyorum. Dikkati çekecek derecede dikkate değer ki-*

şilerin yalnız uzun uzadıya işleri oldu benimle. Kimilerinin karşısında alçakgönüllülüğüm yüzünden dokunulmaz kalıyorum. Özür dilerim. Yıkadığım bu köpeği seviyorum, sıcaklığını bacağıma dayıyor. Korkunç seviyorum onu, düşünemezsiniz.

Yeniden bilincini kazanıyor kadın, yüksek, girilmez gürgen fideliğin içine oyulmuş yolun karşısındaki taş sırada buluyor kendini. Ayışığı berrak bir suya dönüştürüyor yolu. Bir düş olamaz bu... Köpek, iyi köpek... Düşünde gördüğü de bu su yolu. Niçin gözyaşıyla ıslanmış ki yanakları? Çoktandır gözyaşı düşmemişti yüzündeki kırışıkların üstüne, düşte ağlamak nereden çıktı şimdi? Yanaklarında gezdiriyor parmaklarını, bir mendil çıkarıyor, siliyor. Köpek, taşkınlıklar... Oh, kocasına olan acıma duygusu bu, kendisini bir bulamaç ya da hiçbir dişin kesmeyeceği bayat bir kuru ekmeğe döndüren bir acıma. Her isteği yerine getirilmiş bu adama acımak!... Biliyor kadın, İrlanda dantelinin iğnesi gibi delip geçiyor bu acıma duygusu. Sevmek acımaktır.

Karşıda, geniş gümüşsü yolun üstünde karanlık bir kütle beliriyor, ağır ağır, gürültüsüz ilerliyor, koca bir tekne gibi... Sonra koşan, uçan, patırtılı bir criss-craft'a dönüşüyor!... Baş belası dev tenor bu kendisine doğru koşan:

Sonunda! İşte!...

Korkuttun bizi meleğim! Herkes seni arıyor... Gel! Yavaş yavaş... Haydi korkularını giderelim şunların...

Yavaş yavaş, küçük adımlarla eve doğru yürüyorlar. Üç basamak. Tedirgin olsalar da hiçbiri belli etmiyor, oturmuş hep birlikte konuşuyorlar.

Bir ses yükseliyor, bir solo:

— Peki, en yakın geçmişinize dönün bakalım! Bu yıl o kadar çok cinayet işlendi ki, başta hiçbirinin garipliği yoktu, ama garip bir biçimde sonuçlanıyor, suskunluğun gizine gömülüyorlardı tümü de. O kadar çok da olağan kaza oldu, arabalar birbirlerinin boyalarını kazırcasına sürtünerek geçiyorlar, atılmış çikolata kâğıdı gibi buruşmuş arabalar görmek de

olağan oluyor o zaman. Hem, belki de sürücüler dönemeçleri dönmekten bıktılar ve direksiyonu bir kez daha kırmamak için dosdoğru uçuruma gidiyorlar! Burada bu da konuşuldu, değil mi? Peki, yangınlar, çığlar ve ırmak taşmaları... Bu yılki hoş ve mutlu karşılaşmaların sayısı dikkatinizi çekti mi hiç? Doğumlar, ölümler, suikastler, devrimler, savaşlar, gerillalar, albaylar, kahramanlar... Ve bize karşı savaşan bütün dünya gençleri... Henüz birleşmediler, ama o da olacak yakında! Eh, bu arada doğal ki işkenceler ve tutuklular ve açlar, sportif ve bilimsel- sportif başarılar...

—Evet, bunlardan sözetmeliyiz, ama... — Nobel'in sesini tanıdı kadın. — ...dudaklarında atalarımızın tanrılarından birine dualarla aya gidiyor insanlar.

— Evet, evet... —kocasının sesi— havada dolaşıyorlar, ama bunun için şiirin anlamından yoksunlar...

— İnsanlar birbirlerini sevmişlerdir, birbirlerinden nefret etmişlerdir, — diye devam etti bir türlü tanıyamadığı ilk baştaki ses —bir orman kıyısındaki kin gibidir aşkların farklılığı... Görünmez, ama bütün evrene değer hiçlikler ve yücelikler sergisi...

Ve "şair":

—Zenginiz bizler! Dünyanın seyirliklerinde, her türden vitrinlerde bulunan her şeyle zenginiz...

—Seyirliklerde, vitrinlerde parası olanlar için, evet... Ama ben, parasını ödeyip edinemediğim her şey kadar yoksulum. Deha gerekiyor, belki de seninki gibi bir deha her şeyi elde edebilmek için...

Maliyeciydi böyle konuşan da.

—Bunları duymak yüreğime sızılar veriyor, meleğim...— diye yakınarak kulağına fısıldadı tenor, ama niçin dokunacak kadar yakınına sokuluyordu böyle bizim aramızda böyle olursa, ötekilere ne demeli? Ah, hayır! Bu iğrenç kıskançlık, güzel resmi seven bir adamda böylesine bir acı! Böyle bir gecede... Çok üzücü...

— Evet, maliyeci hiçbir zaman alçakgönüllü olmadı. İmrendiği bir şey varsa o da dehadır. Bu da bir tablo ya da borsa değerleri gibi satın alınamaz... dedi kadın dalgın dalgın.

Bu olağanüstü yılı düşünüyordu bir yandan da.

"Bütün dünya gençleri birleşiniz!" Peki ya sonra? Her şeyi havaya uçuracaklar da yerine ne koyacaklar? Bu düzenden, bilimsel gelişmeden sıkıldıkları gibi "kaos"tan da sıkılacaklar. Yatağına rahatça yerleşmişken, dramatik önemdeki olaylara tehlikesizce tanık olunmadı hiçbir zaman. Gençliğin yaşanmaz dünyamızla çakışmasını dört duvarınızın arasına getiriyordu radyo. Gözyaşartıcı bombaların patlamaları, spikerlerin soluk soluğa sesleri doluyordu odanıza; orada barikatlar, ateş, "yürekli insanlara" çağrılar, durdurulan ambülanslar, yanmış gözler, kan vardı... "Azıcık anarşist değil misiniz?" diye soruyordu stüdyodaki spiker, yetkililer katındaki pazarlık görevini başaramayan kızıl saçlı delikanlıya.

— Ne demek bu "azıcık anarşist"? diye haykırıyor kızıl saçlı, ne demek bu? Polisleri çekin! Kan gövdeyi götürecek! "Azıcık anarşist"miş! Çekin polislerinizi!

Kan gövdeyi götürüyor gerçekten. Elinden bir şey gelmemenin çaresizliği içinde kıvranarak yatağında "kaos"u dinliyor kadın. Donatılmış savaşçıların karşısında, kendi güçsüzlüğünün tuzağındaki yumuşak gövde... Her şeyi çizmek ve yeni baştan, yepyeni verilerle başlamak gerekiyor hesaba. Bu günlerde bol yıldızlı bir bayrağı ayın üstüne dikmeye gidecek olan uzay-adamı, kendi iç "kosmos"uyla, ruhundaki yaşlanmış ayla, tümüyle değişmiş olmalı. Düşünceler ve bilgilerle tamamen karışmış eski tedirginlikleri ve sevinçleriyle "kaos"tan oraya gidiyor insanoğlu... Yüksek sesle düşündüğünü fark ediyor kadın:

— ... Peki nerede, günümüzde izleyeceğimiz yıldızı yakmasını bilecek peygamber? Bizi kim çıkaracak "kaos"tan?... Kızıl bayraklar, kara bayraklar... eskimiş simgeler...

— Bir peygamber daha mı? İnsanlara çektikleri acıların gerekçesini vermek için mi?

Profesörün sözünü kesiyor kadın:

— Bu gecenin sonunda ve günün ışımasına çok az kala, itiraf edin ki baylar bayanlar, bütünüyle aşıldık ve gömüldük. "Kendi aydınlığı vardır gecenin..." Ne gece! Sacha Distel de söylüyor "Ne gece, ah, ne gece!" diye, onunki de tuhaf bir

gece olmalı... Bizimki ise mizahtan, hatta kara mizahtan bile yoksun... Bu gece ve bütün öteki geceleriyle yaşantılarımız da öyle...

— Ama, olur mu? Bakın, sözgelimi bana Nobel Barış Ödülünün verilmesi tümüyle bir mizah olayı...Yüzme bilmeyen birisine, yüzme yarışında birincilik ödülü vermek gibi bir şey... Çok aptal hissediyorum kendimi bu ödülle! Yalnızca savaştan ölçülmez bir biçimde nefret ettiğim için hakettim onu. Ama barışı savunmaya gelince, herhangi bir insan kadar güçsüzüm.

Uzun uzun, yağlı yağlı öksürdü Nobel ve devam etti:

— Hiç kimse tutmuyor düzeni... Günümüzde kim denetleyip, gözden geçirecek ve düzene sokacak bütün dünyayı? Bütün *yüce* düşünceler insanların birbirlerini kırmaları için bir gerekçe oluyor, hiçbiri sönmüyor ve de yenileri geliyor. Gülünç derecede antika düşünceler de var bu arada... Aman Tanrım, şu günümüzde İrlanda'da olduğu gibi Hıristiyanlar arasında, yok Katolik yok Protestan diye dövüşmenin alemi var mı? Yeni düşüncelerden yanayım ben... Eğitilmiş, sıcak tutulan Sovyet şovenizmi hakkında ne düşünmemi isterdiniz ki? Sırf bu gezegen yeterince Slav değil diye aya gitmekten bile cayabilir Ruslar. Tamam, tamam, şakaydı bu son dediğim... Bilim alanında da "Tanrı, aile, iş" kavramları tutuyor en sağlam köşeyi, bunlar ise yalnızca aya gitmekle yetinmezler, dünyada silahla korumaya kalkabilirler tehlikeli derecede antika düşüncelerini. Haklı olan bizleriz, ama onlar kazanıyorlar! Slav prenslerinin ünlü sözünü biliyor musunuz, sanırım IX. yüzyılda falan geçiyor: "Toprağımız geniş ve zengin, ama düzen eksik..." Ve kuzeydeki Vareg'lerden orada düzeni sağlamalarını istediler. Çok kara bir mizah!

— Biz mi haklıyız? diye tekrarladı şair. Geçici olarak sadece... Nasıl ki mayıs çocukları da haklıydılar... Onların duvar gazeteleri de... Olan bitenin bir çizelge, bulacağımız yapıtın başındaki bir içindekiler dizini olduğu sürece haklıydılar. Hiçbir şey bulamadık. Peki nerede içindekiler? Az önce *sürpriz* sözcüğünün dolaştığını duydum burada...

Tarihin sürprizlerine inanırım ben. Olup bitenleri o kadar az, o kadar kötü anladığım kanısındayım ki, büyük bir sürprizle kendimizi Cennette bulacak olsak yine de şaşmam! İşlerin bu yana gitmelerini beklerken, bir de bakıyorsunuz öteki yana gitmişler...

Büyük bir patırtı, şu yana gidecek yerde bu yana giden işlerin neler olduğunu duymalarını önledi: Ev sahibi, çığlıklar ve kırılan tabak çanak sesleri arasında, yeni getirilmiş meyveleri de devirerek şampanya kovasının üstüne devrilmiş yatıyordu.

Yardım edildi dâhi Ressama, kalkması için, bir divanın üstüne yerleştirildi ve bir yanına bir şey olmadığı için de gülündü... Zamanında yataklarına sokulmamış huysuz çocukların çılgın gülmesi. Az sonra gün ışıyacak, önceden ayrılmalı. Bahçede birkaç adım yürümeye ne dersiniz? Hayır, hayır, burada kalıp biraz dinlenmek istiyor kadın, gidin siz, gidin, ayrılmadan önce biraz yalnız kalacağım. Divanın üstünde horluyor Ressam. Kımıltısız bir Thomas beyazlaşmaya başlayan gökyüzüne karşı profil veriyor.

Biraz titriyor kadın, yeni başlayan günle, şaşırtıcı derecede genç ve neşeli hissediyor kendini, kilometrelerce yürüyebilir güneşe karşı. Gülümseyerek uyukluyor. Şair de garip bir iyimser. İyimserler hep gariptir zaten.

Bir trendeyim. Bir trende geçen bir gecenin tam bir GECE olmaması beni şaşırtırdı: Bütün düşlerim gece geçerler, GECE dirler. Eski bir yataklı-vagon, kazalarda boş bir kibrit kutusu gibi ezilen türden... Dışı tahta levhalarla süslü, içinde ise maun ağacı, mavi çiçekli kadife, sarı resimli küçük bir halı, bakırlar ve ağır kayışlar. İki komşu kompartıman arasındaki lavaboda, küvetin altında salça kabı biçiminde bir küp. Her şey yorgun ve bir gemi güvertesi gibi bakımlı.

Kötü aydınlatılmış rıhtım, döner gazeteci kulübeleri, sandviçler ve gazeteler geçiyor. Koşmaktan soluk soluğa kalmış tren, rıhtımın öte yanında yolcularını sokak lambalarının sarı sisi içine boşaltıyor. Küçük boş vagonlar insanların aralarında duruyor, düdük çalıyor, çıkışa doğru gidiyorlar. Erken geldim, yapılmış yatağın üstüne yayılıp hazırlanmak için zamanım var daha. Yatağın örtüsü kenardan sarkıyor, gömleğimi, terliklerimi çıkardım. Kalkış saatine biraz daha var, ikinci yatak boş kalacak. Koridordaki git-gelin, arkalarında yolcularla hamalların üstüne kapadım kapıyı; herkes acele ediyor, soluk soluğa, bağrışıp duruyor... Tam zamanı, tren öyle yavaş kalkıyor ki, hareket eden rıhtımın pencerenin önünden geçtiğini sanıyorum ciddi olarak. Ve işte tam o sırada üniformalı bir adam kapıyı söker gibi açıyor, pencereyi kapatıyor ve dışarıdan bir... iki valiz alıyor. Deprenip duruyor tren, ritmini bulmadan önceki sarsıntılar içinde. Ayaktaki teğmen, kaputu, gömleği ve şapkasıyla bütün kompartımanı dolduruyor... İşe bak! Beni fark ediyor: "Özür dilerim, diyor, özür dilerim!" Ve valizlerini yukarıdaki fileye atıyor, eldivenlerini çıkarıyor, şapkasını koyuyor, kaputunu asıyor... rahatlıyor, toplanıyor, insan biçimine giriyor.

— Şaşırdım da, hanımefendi...

Bacaklarımı altıma toplamış ve bir köşeye sıkışmıştım.

— Bunda kötü bir şey yok... Ama kompartımanda yanılmış olmalısınız...

— Nasıl? Öyle mi sizce?...

Ceplerini arıyor.

— Sanırım... Genellikle yataklı vagonlarda kadın-erkek karışık değildir.

— Öyle mi?...

Biletini çıkarıyor, ben de kendi biletimi çıkarıyorum, ikimiz de yanılmamışız. Kararsızca karşımda duruyor. Çok güzel bir gülümsemeyle bakıyor bana:

— Yazgıya boyun eğelim bari, matmazel... madam?

Yazgıya boyun eğmeye razı değilim ben.

— Hayır! diye başımı sallıyorum.

Yanıma, güzelce yapılmış yatağın üstüne oturuyor.

— Ama niçin? Horlamam, rahatsız da etmem sizi.

Kendisini sevimli göstermeye çalışıyor, öyle de. Mavi gözler, beyaz dişler, yuvarlak eğik bir baş. Güzel bir çocuğun bütün silahları. Biraz ısınıyorum:

— Evet, bir kız için tehlikelisiniz. Beni öldürebilir, soyabilir, tecavüz edebilirsiniz. Tanımadığım biriyle iki metreküp hava içine tıkılmış kalmak istemem! Ve de üstelik bir asker...postallarıyla!

— Doğru, bu kötü bir durum! Üniformasız bir kadın da, ne kadar sevimli olursa olsun yine de soluk alır.

— Belki de... Kontrolörü bulacağım.

Kontrolör, ayrılmış yerlerimizi inceliyor, üzgün olduğunu bildiriyor, bir yanlışlık olmuş, ama elinden bir şey gelmiyor, çünkü bir tek boş yer bile yokmuş. Tam bir yataklı-vagon kontrolörü, çıkarını biliyor, kahverengi üniforması gibi yıpranmış gözleri de. Yüzünde açık saçık bir gülümsemeyle yanımızdan ayrılıyor. Yüzü kızardı teğmenin, susuyor. Her ikimiz de susuyoruz, koridorda ayakta gecenin içinde gelip geçen tarlalara, ağaçlara, çatılara bakıyoruz, hâlâ Ile-de-France burası. İyi bir caz parçası gibi ritmini tutturan tren büyüsünü uygulamaya başlıyor.

— Artık bırakalım bu konuyu, sizi rahatsız etmeyeceğim, koridorda kalırım...

— Güzel, diyorum, ben de bunu duymak istiyordum, ama belki de birlikte yemek yiyebiliriz...

Yeniden gülümsemeye başlıyor, kızarmış patates ve bezelyeli rostoya doğru yola çıkıyoruz. Yemek vagonu cehennemin dibinde. Kapılara çarpıp duruyorum omuzlarımı, koridorlar tıkabasa dolu, insanlar sanki istemeden yol veriyorlar, kendileriyle meşguller, gevezelik ediyor, sigara içiyorlar... Pardon! Pardon! Bunlar yataklı-vagon değil... Oğlanlar ve kızlar, saçlar omuzlarda, üstlerinde blucinler ve mini-etekler, bu yıl moda cinsellikte, elden geldiğince altı sezilecek biçimde düzenlenmiş giysiler. Valizlerin üstüne yıkılıyorum, vagonların arasında akordeonlar, ayakların altında kötü birleştirilmiş madeni tabakalar birbirlerine sürtünüyor, parmaklıkların kıvrımlarından eldivenlerim çiziliyor, ağır ka-

pılar direniyor, üzerime üzerime geliyorlar.

Yemek vagonu ağzına kadar dolu. Üniformanın bazı ayrıcalıklardan yararlandığını görüyorum, iki kişilik bir masa boşaltılıyor bize. Bu rostoya ulaşana kadar bir sürü şey söylemiştik birbirimize. Evliymiş teğmen, çocukları da varmış. Yalnız olduğunu, olağanüstü bir anneyle yaşadığımı söyledim ben. Eğleniyorum yalan söylerken. Peki ya o? Bütün askerleri cahil ve darkafalı sanırdım, bu ise herhangi bir olağan aydın gibi konuşuyor ve De Gaulle'cü değil. Daha çok Massu yanlısı. Tüketim toplumu, çatışmalar, gönüllü askerlik... Görülmedik bir bulgu değil bizim teğmen. Barthes ve Foucault... Tanrım... Tanrım...

— Ordu hakkındaki düşünceniz biraz eski...

Annemin dizinin dibinde yaşadığımı, onun ise ellisinde bile olmamasına karşın bizim zamanımıza göre biraz eski bir yaşam tarzı olduğunu anlatıyorum. Çok seviyorum annemi, herkes de seviyor.... Hayır, çok ünlü olan adını söylemeyeceğim, bana kızmayın, söylemezsem daha özgür olurum...

Dönüşte koridorlar boşalmış, yolcular yerlerine yerleşmişler bile. Saat kaç ki? Kahveden sonra bir iki kadeh bir şey içelim derken geciktik. İşte bizim vagon, bütün kapılar kapalı, pancurlar inik, koridorda yalnızız. Kıvrılıp yukarı tırmanan bir pancuru açıyorum, gecenin karanlığında ayna gibi cama alnımı yaslıyorum, arkasında her şey kaçıp duruyor, vagon gidiyor, çarpıyor, dev bir ray ağının üstünden geçiyoruz, lokomotif yolunu seçiyor, bağırıyor, beynimi delip geçiyor çığlığı... Bir şeyi anımsamaya çalışıyorum... Bu çığlık, hayır, bilmiyorum... Koşuyor, kendini geçmek istiyor, yükleniyor tren... Büyüledi bu tren beni... Kalıcı olunmayan, gel-geç bir yer, götürdüğü sineğim ben onun, ister uçayım, ister mavi kadifeden duvara yapışıp kalayım bir şey değişmez. Ne yaparsam yapaşım yarın başka yerde uyanacağım. Bir serüvenin yanılması. Yalan söylemek için ağzımı açıyorum, yine annemden söz ediyorum:

— Geçmişine gömülmüş yaşıyor, diyordum ya... görkemli bir eteklik kuyruğudur başarı, bir tekmede fırlattı attı onu, biliyor musunuz? Bir başka zamanın kadınlarının yaptıkları

gibi kendine dönüyor ve bu etekliği bacakları çevresinde kenetleniyor. Günümüzün Sarah Bernhardt'ı... Halkın sevgisinden hiçbir zaman yoksun kalmadı.

Coşkuyla dinliyor beni. Bu bilinmedik oyuncunun zaferi beni gizemli yanılsamalarla kuşatıyor. Devam ediyorum:

— Yola çıkmadan önce rıhtımların üstünde, Notre-Dame'ın karşısında birlikte yemek yemeye gittik ve çevrede gezindik... Burası o kadar "eski Paris" oldu ki Parisliler de turistlere terk ettiler. Hatta beatnik'ler bile Saint-André-des-Arts Sokağı yönüne taşındılar. Annem sanki yabancı bir ülkedeymişiz gibi dolaşıyordu orada.

Beni dinlemekten çok bana baktığını sanıyorum... Yine bana karşılık verdi: Belki de annemin ruhsal durumunu paylaştığım için bir erkekle bir kadının aynı kompartımanda yatabileceklerini aklım almıyormuş... Güldüm! Hayır, böyle değildi gerçekte! Hayır... Gülünç ve kaba duruma karşı çıkıyordum, hoşuma gitmiyordu bu. Eğer Paris'e gidiyor olsaymışız, sivil giyinecekmiş ve turistler ya da genç evliler gibi kolkola Saint-Séverin Caddesinde bir gezinti yapıp dönermişiz...

Soğuk cama yaslıyordum alnımı, yavaşlıyordu tren, duracaktı. Sözcükleri anlayamayacağım kadar çok bağıran bir hoparlör önemli bir şeyler söylüyordu. Ulusal Demiryolları Şirketinin bir adamı, bir feneri sallayarak, bize bakmadan çabuk çabuk geçip gitti boş koridordan. Yine koşmaya başladı tren, ardında kilometrelerce mavi-siyah bir kumaş bırakan bir dikiş makinası gibi. Teğmen sırtını duvara dayamış sigara içiyordu. Bu uzun sessizlikten sonra mahallenin bir China-Town'a döndüğünü söyledim... Çin lokantalarının örtülü camlarının ardında ne vardı ki Fransa'da birdenbire bu kadar Çin mutfağı meraklısı çıktı?

Ciddi, solgun ve güzeldi. İnsanı yanıltacak derecede Şair'in askerlik günlerini andırıyordu. Üniforma... İnsanı, sanki "erkek" adı verilen özel bir insanlık türüne aitmiş gibi, bunların kendi aralarında, yapılma biçimlerinden gelen ve başka türlü yapıldığım için benim hiçbir zaman tanıyamayacağım gizemli bir varlık kılıyor benim gözümde ve üniforma,

postallar bunun iyice üstüne bastırıyorlar, koğuşu, genelevi, silahları getiriyorlar akla.

Ne düşünüyorsunuz, diye sormadı, birbirini fazla tanımayan kişiler arasında geçmez öyle konuşmalar. Bütün kızlarda olduğu gibi benim de bedenime yapışan bir eteklik var üstümde, koridordaki iner-kalkar iskemlede otururken havalanıyor etekliğim, hiçbir şey gizlemiyor, kalçalarım büyülüyor onu, saçlarımı perde yapıyorum yüzüme, tümüyle örtülüyor.

— Güzelsiniz... Anneniz tedavi edilmez bir kompleks vermiş size, bütün ünlülerin çocuklarında vardır. İnanın yaldızlı, işlemeli bir kuyruklu etekliğe gereksiminiz yok sizin... Bugünde yaşıyorsunuz ve bir mini-etek tümünün yerini tutar.

Birden çok yorgun hissettim kendimi, belki de bu kadar çok yalan söylemekten. Yatmaya gideceğim, bugün yaşıyorum, niçin yatağında yatmasını engelleyeyim teğmenin?

— Yatmaya gidiyorum. Tabii siz de... Biliyor musunuz şaka yaptım...

Ben uyurken inmişti bir yerde. Tıpkı Şair gibi.

Yapayalnız, koltuğunda buluyor kadın kendini, ötekiler bahçenin fırtınadan sonraki tazeliği içinde hâlâ dolaşıyor olmalılar. Ev sahibi uyuduğu divanın üstünde aynı hareketsizlikte. Thomas yok oldu. Büyük boy bir ekranda, bu renkli düşün olağanüstü gerçekliği!... Duygular, düşünceler öylesine düzenli, öylesine açık... Bu teğmen de neydi ki? Tümünü kendi mi uydurdu düşünde? Olabilir, bugünün bir genç kişisi olarak düşledi kendini. Hep sevmişti treni kadın, yaşamayı sürdürür insan orada, okur, yemek yer, mekân darlığı içinde birden yakınlaşan yabancılarla, beklenmedik olaylarla karşılaşır. Bir valiz gibi, bir yolculuk gerekliği gibi bir dünya. Düşteki teğmen de gerekli olanın bir bölümüydü. Yalanlar düşlemek! Uydurduğu o anne ve kızların üstünde görünce hoşlandığı yapışan etek... Garip bir erotik roman. Başkalarının söylediği gibi: "Gençler aşk yapar, yaşlılar ise edepsiz hareketler." Haydi, gözkapaklarının karanlığı ardına gidelim,

Florida mavisi, gece mavisi, ne istersen düşle, bırak kendini... Kadının içinde gece oldu artık. Bu gece gördüğü bütün düşler GECE'ydiler... Bu yıkık düşlerden yalnızca kırıntılar kalmıştı ona ve bu kadar az kalıntı da güneşteki kar gibi eriyordu. Her şeyin her zaman gece geçtiğine dair kesin kanısını koruyordu.

Düşümdeki gerçek kırıntıları için kendime kızacak değilim. Geceye gömülmüş tren koridorunda teğmene annemden söz ettim.. Turnede annem, defne dalları ve milyonlar topluyor. Şikayetlerimi bağrına dökmek için yanımda bulamıyorum onu. Oyuncuyum ben... Oyuncuydum... Yani hep öyleyim, ama sık sık bulamıyorum oynama fırsatı, annemin başarısı yok bende. Hayır kıskanç değilim, bazen de kötü oluyor ona karşı yönelmeyen bir acı. Onun elinden ne gelir ki. Bütün gücüyle yardım ediyor bana, ama seyirci homurdanırsa da... Birlikte de oynadık ve eğer basın benim adımı andıysa, onun kızı olduğum içindir. İşte işsizim, kocam doğada bir yerde ve ben onu bekliyorum, bir bekleyişim yalnızca. Friedland Caddesinde yalnız kalmak istemiyorum, annemin evine gidiyorum, benim giriş katındaki evimi düşünüyor ve anneme gidiyorum.

Büyük bir merdiven. Geç oldu. Aşağıdaki komşu evine dönüyor, biraz konuşmak için duruyoruz. Bekârlığını keyifle düzenlemiş bir adam. İki köpeği var. Yankılı, görkemli, katedral havasına sahip bu merdivenden söz ediyoruz. Bu evde doğdum ben, yine de bu merdiven bir hiç benim için, yalan söylediğimi biliyor. Bininci kez ışık sönüyor ve komşu bana dönüyor:

— Biraz girmez misiniz?

Girdik evine, görkemli bir suskunluk, ağaç oymalar, yüksek tavanlar.

— Ben uyumuyorum, çünkü Belette doğum yapıyor. Görmek ister misiniz? Bir tane oldu zaten...

Geçtiğimiz yan odada, bej rengi soylu bir tazı olan Belette bir İran halısının üstünde dönüp duruyor. Yarısı çıkmış yavrunun! Tamamından kurtulmak, halının üstüne çıkartmak

istiyor onu. Komşu, daha önce doğmuş olanı bir sepete koyup bana getiriyor... Bir fareden daha büyük değil ve pırıl pırıl... Belette duruyor, biraz tedirgin, ama zamanı yok öteki de çıkacak. Büyülenmiş gibiyim. Öyle temiz yapıyor ki bu işi. Burada, ağaçlara açılan bu suskunluğun içinde küçük bir dişi köpek bilmem hangi çağa ait bir İran halısının üstünde dönüp duruyor ve çok doğal olarak yavruluyor!

— Gelin, bir bardak bir şey içelim...

Evet, istiyorum ve elimde bardakla hemen dönüyorum köpeğin yanına: İkinci yavru da halının üstünde. "Haydi Belette, ne düşünüyorsun? diyor bekâr komşum, yavrunla uğraş, temizle onu!"

Belette gidip yalamaya başlıyor yavrusunu. Sanki bu adam ömrünü köpekleri doğurtmakla geçirmiş.

— Ben çıkayım, geç oldu.

— O zaman iyi geceler, Belette işini bitirmedikçe uyuyamayacağım ben.Anneniz nasıllar?Son kez — Elektra'da görmüştüm kendisini... Ne oyuncu!

Kasıtlı olarak düşlüyorum bunları, acı çekmek için. Sevecek köpeğim, yavru köpeğim, kocam yok benim... Annemin evine çıkıyorum. Gidip kendi evimde yatmalıydım. Boşanmış çiftlerin çocuklarının garip olduklarını düşünüyorum: Alain Delon boşanmış bir çiftin çocuğu, Nathalie Delon boşanmış bir çiftin çocuğu, Annabel Buffet- boşanmış bir çiftin çocuğu, Jacques Martin- boşanmış bir çiftin çocuğu... Ve ben, boşanmış bir çiftin çocuğu. Burada, bir gece doğdum ben... Şık çocuk odasını olduğu gibi korudu annem, ama çocuğu değil, çocuk odası orada, yanda, gidip görebilirim, ama istemiyorum. Annemin büyük yatağına, dantellerinin içine yatıyorum ve saatlerin vuruşlarını dinliyorum. Annem diyor ki... Ama gerçekten! Burada bir yerde o! Annem diyor ki: "Yaşlılar ne oldu peki? Hepsi birden ölmediler ya! Nereye gidersen git, çiçek-kızlarıyla çiçek-oğlanları kaldı... Mağazalarda 38-40 bedenlerden başkası yok, ben 42 arıyorum bulamıyorum! Peki 44 beden giyenler ne oldu, çırılçıplak dolaşmıyorlar ya? Peki ya biçimsiz yapılı kadınlar? Hiç yok ortalıkta! Hepsi de güzel, ince, kusursuz göğüslü, kalçaları düşük, nefis

ve iri ayaklı... Benim modam geçmiş de haberim yok, ayaklarım küçücük. Yaşlı annen sana hayran, benim güzel 40 bedenlim!..." Gülüyorum, gülüyorum, gülüyorum. Boşanmış bir ana-babanın çocuğuyum ben, çılgınca şımartıldım, annemle babam yarışıyorlardı, her biri ötekinden çekmek istiyordu beni. Teğmen nereye gitti? Friedland Caddesinde beni bekleyen bir Amerikalı var... Karısına ve çocuklarına döndü teğmen. Annemin yatağında suskunluğu yudumluyorum, yalnızca bu saat vuruşları tüylerimi ürpertiyor... Uğulduyor Friedland Caddesi. Annemin dantellerini giyip yeniden yatıyorum, perdeler ardına kadar açık, ayı bulamıyorum, belki de yoktur! Neyse, kapıya kâğıt koydum: Rahatsız etmeyiniz. Don't disturb.

— Yeter bu kadar uyku, meleğim! Az sonra gün doğacak...

Ama kapının üstüne *Don't disturb* yazısını koymuştu. Oh, düşte gördü onu! Tenor yuvarlak göbeğini sallıyor kadının tepesinde. Yarı uykusu içinde neler uydurmadı ki!

— Uyku yeter... Hepimizin birlikte son gecesi bu. Başkalarını bulamayacağız. Bir talih, mutlu bir rastlantı gerekti bir araya gelmemiz için. İki kez olmaz bu da.

Belki de uyuduğunu, asıl bu üç basamağı ve bu kutsal serinlikteki havayı düşlediğimi geçirdi içinden kadın. Otelden çıkmadı henüz — kim, ne zaman, nerede? — evet, telefon, zil...yatak....bir köpeği yıkıyordu, kil kırmızısı lekeleri olan iyi bir köpeği. Öyle büyük dostluk ve sevgi duyuyor ki bu iyi, tatlı köpeğe.

— Hayır, hayır, uyumuyorum...

Bahçeden tek tek gelirken görüyor onları. Bütün karanlığını yitirdi gece, dışardan düzensiz bir kuş cıvıltısı geliyor. Bülbül yok artık gün doğmadan önce susar o. Büyük usta solistten, yüce virtüozdan özgür kalan bütün bir kuş korosu aldı onun yerini; her kuş aynı küçük bölümü yineleyerek, aynı küçük notalara kendi sesiyle bir biçim vererek doyuruyor dinleyicileri, şafağı sezmişler, hepsi de uyanmış, devingen, bi-

linmez bir kaynaktan gelen cılız bir yansımanın belli belirsiz haberini verdiği güneşin karşısında cıvıldaşıyorlar. Bülbül arkada, geceyle birlikte kaldı, gecenin geniş yalnızlığı ve suskunluğu içinde, türküsünü hiçbir şeyin durdurmadığı göl-geye sadık kaldı. Gün ışıyacak.

Paytak ördeklerle uğraşmayan bu dünyaya dönecek herkes, burada her şey sağlığı ve keyfi yerinde olanlar için yapılmıştır. Canlıların çoğunluğu için, Bourget aeronotik sergisine Concorde uçağını görmeye koşanlar, maçlara gidenler için, kayak yapan, yüzen sürüler için, konserlerde ve müzikholde kendinden geçenler için, sinemaların önünde kuyruk olan, merdivenlerden çıkan, otoyolları, plajları, trenleri dolduran, lokantalarda yemek yiyen ve buralarda çok ender zehirlenen, nemli otlara uzanan, dondurma yalayan, pasta, çörek yutan, içki içen, çocuk yapan, grev yapan, barikatlar kuran, ayaklanan, genç ölenler için.

Geceki sağnaktan ya da çiğden ıslanmış ayakkabılarının yerde bıraktığı nemli izleri görüyordu kadın. Her biri gecenin başlangıcındaki gibi yerini alıyordu: Perdenin — günün — açılmasından önce bir orkestra. Güzel olacaktı hava, şimdiden ışıklı ve açıktı gökyüzü, yıldızlar ve ay silinmişti, az sonra her şeyi sağlamca eline alacaktı güneş. Garip bir rahatsızlık hissetti kadın, seslenmek istedi, dudakları kımıldadı, ses çıkmadı. Biraz hava! Beyaz ceketli adam ev sahibini çoktan götürmüştü. Sağlam yapılı bir kadın dolu küllükleri, bardakları ve şişeleri, tabakları, kirli örtüleri topluyor, çabuk çabuk gidip geliyordu. Gencecik bir başkası, kaba bir bezi döşemede gezdirip duruyordu.

Gece, zaman uçup gidiyordu. Bir efendi gibi girdi salona güneş, yoluna çıkan her şeyi teklifsizce örttü baştan aşağı. Hiç kimse ilgilenmiyordu bununla oyun bitmişti. Yalnızca elinde bez olan genç kadın aceleyle seyirtti Venedik türü pancurlara, birbiri ardına neşeli bir tıkırtıyla kapandı pancurlar.

Beyaz ceketli adamla sağlam yapılı kadın masaların üstüne dumanı tüten kahvedanlıklar, ayçörekleri, tereyağı koyuyorlardı. Herkes gevezelik ediyor, kendine kahve doldu-

ruyor, ekmeğini banıyordu. Kadının kafasındaki bir sonraki gece Şenliğin parasmı sayacakları düşüncesi gülünçtü.

Üç basamağı ne zaman indiğini anımsamıyor... Sabahın bu saatinde, birkaç dakikalık dolunun yıkıntıya çevirdiği bahçe, mutsuzluklarının içinden gülümseyerek serin kollarına aldı kadını...

Cırcırböceği ve nane kokusu vardı

Sıcak geçecekti gün. Sırttaki acı kollara yayılıyordu, ama biraz çekmekten başka yapacak bir şeyi yoktu kadının, küçük bir an sonra bitecekti. Otelden çıkacaktı, güleryüzlü Azrail buluşma yerindeydi, elinde gül falan yoktu ama kolayca tanınabilirdi.

Ellerinde kahve fincanları, ayrılmaya, yaşamı sürdürmeye hazırlanarak yarenlik ediyorlardı ötekiler... Ve birden uzun bir lokomotif düdüğü gibi bir çığlık geldi bahçeden. Elden bırakılan bir fincan, parça parça olan porselen...

Birisi, otların, çiğin içinde sırtüstü buldu onu. Açık gözleri tek bir bakışla kavrıyordu tümünü. Ama güneşin altında. İyi bitmişti gece. Onu görüyorlar, birbirlerini görüyorlar, her şeyi görüyorlardı, en küçük ayrıntılarına kadar.

(1969-Yaz)

(Bu romanda geçen dizeler Aragon'un *Odalar, Mutlu Aşk Yoktur* ve *Gözler ve Bellek* şiirlerinden alınmıştır.)

Elsa Triolet

Gün Doğarken Bülbül Susar

roman

Büyük Fransız şairi Louis Aragon'la yarım yüzyıla yaklaşan bir yaşam ve kavga arkadaşlığının yanısıra, Elsa Triolet (doğumu 1896), Nazi işgali ve direniş yıllarının olaylarını konu alan romanlarıyla ün kazanmış, savaş sonrası yıllarında da insanın ve toplumun daha genel sorunlarını işleyen başarılı romanlar yazmıştır.

"Gün Doğarken Bülbül Susar" Triolet'nin son romanıdır. Yazarın ölüm tarihi olan 1970 yılında yayımlanmıştır.

En çağdaş anlamıyla dopdolu bir yaşamın son basamaklarında, geriye, acıları ve mutluluklarıyla bütün bir geçmişe bakışın romanıdır bu. Bir parça kederli, fakat her şeyi olduğunca kabullenen, şiirle, yaşam üstüne derin gözlemlerle yüklü bir roman.

Sinema kurgusunu andıran, akıcı, dinamik, çağrışım ilmekleriyle örgülü başarılı anlatım da, romanın içeriğiyle bütünleşmektedir.

"Yüz elli sayfalık bu büyük kitapta ulaşılandan daha kesin ve açık bir başarı bilmiyorum... Her sayfasında zekâ pırıldıyor ve bir yüreğin çarptığı işitiliyor" Roger Giron (France Soir)

adam 5